

İEİS

İLAÇ ENDÜSTRİSİ
İŞVERENLER SENDİKASI

60. Yıl

2023

TÜRKİYE

İLAÇ SEKTÖRÜ

İÇİNDEKİLER

Giriş	4
1.Türkiye İlaç ve Tıbbi Sağlık Ürünleri Pazarı	6
1.1 Türkiye İlaç Pazarı	7
1.1.1 Pazardaki Büyüme ve Kaynakları	8
1.1.2.Pazarın Yapısı	10
A. Referans-Eşdeğer İlaçlar	10
B. İthal-İmal İlaçlar	13
C. Biyoteknolojik İlaçlar	16
D. Tedavi Grupları	20
E. Ortalama Fiyatlar	22
F. Perakende Fiyat Aralıkları	22
1.2. Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı	25
1.3. Sağlık Ürünleri Pazarı	27
2. Ruhsatlandırma Süreçleri	30
3. Yatırım Teşvikleri	30
4. Ar-Ge Faaliyetleri	31
5. İlaç Üretimi	32
6. İstihdam	34
7. Dış Ticaret	35
8. Fiyat ve Geri Ödeme Politikaları	40
9. Sonuç ve Değerlendirme	44

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 - Türkiye İlaç ve Tıbbi Sağlık Ürünleri Pazarı	6
Grafik 2 - Türkiye İlaç Pazarı	7
Grafik 3 - İlaç Pazarı Büyümenin Kaynakları	8
Grafik 4 - Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar TL)	10
Grafik 5 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar kutu)	11
Grafik 6 - Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı	11
Grafik 7 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı	12
Grafik 8 - Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar TL)	13
Grafik 9 - Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar kutu)	14
Grafik 10 - Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı	14
Grafik 11 - Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı	15
Grafik 12 - Değer Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon TL)	17
Grafik 13 - Kutu Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon kutu)	17
Grafik 14 - Değer Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı	18
Grafik 15 - Kutu Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı	18
Grafik 16 - Değer Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar	19
Grafik 17 - Kutu Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar	19
Grafik 18 - Değer Bazında Tedavi Grupları	21
Grafik 19 - Kutu Bazında Tedavi Grupları	21
Grafik 20 - Perakende Fiyat Dağılımı	23
Grafik 21 - Referans Ürünler Fiyat Dağılımı	23
Grafik 22 - Eşdeğer Ürünler Fiyat Dağılımı	24
Grafik 23 - İthal Ürünler Fiyat Dağılımı	24
Grafik 24 - İmal Ürünler Fiyat Dağılımı	25
Grafik 25 - Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı	25
Grafik 26 - Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı Büyüme Dağılımı	26
Grafik 27 - Değer Bazında İmal - İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar TL)	26
Grafik 28 - Kutu Bazında İmal - İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar kutu)	27
Grafik 29 - Sağlık Ürünleri Pazarı	27
Grafik 30 - Sağlık Ürünleri Pazarı Büyüme Dağılımı	28
Grafik 31 - Değer Bazında İmal- İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyar TL)	28
Grafik 32 - Kutu Bazında İmal - İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyon kutu)	29
Grafik 33 - Sağlık Ürünleri Pazarı Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)	29
Grafik 34 - Yeni Ürün Ruhsat Sayısı	30
Grafik 35 - İlaç Sektörü Akredite Ar-Ge Merkezi Sayısı	31
Grafik 36 - İlaç Sektörü Ar-Ge Teşvik Tutarı (Milyon TL)	32
Grafik 37 - Üretim Tesisi Sayısı	33
Grafik 38 - Sanayi Üretim Endeksi Değişimi (2015-2023)	33

Grafik 39 - İlaç Endüstrisinde İstihdam (Kişi sayısı)	34
Grafik 40 - İstihdam Endeksi Değişimi (2015-2022)	34
Grafik 41 - İlaç Endüstrisinde İhracat Değeri (Milyar ABD Doları)	35
Grafik 42 - İlaç Endüstrisinde İthalat Değeri	35
Grafik 43 - Türkiye Dış Ticareti İçerisinde İlaç Endüstrisi	36
Grafik 44 - İlaç Dış Ticaretinde Bitmiş Ürün Hammadde Karşılaştırması (Milyon ABD Doları)	36
Grafik 45 - İlaç Endüstrisinde İhracat Miktarı (Milyon Kg)	37
Grafik 46 - İlaç İhracatı Kilo Fiyatı (ABD Doları)	37
Grafik 47 - Bazı Sektörlerde İhracat Kilo Fiyatı (ABD Doları)	38
Grafik 48 - Kur Değişimleri (Avro/TL)	41
Grafik 49 - İlaç Fiyatlanması	42
Grafik 50- İlaç Harcamalarının GSYİH İçindeki Payı	42
Grafik 51 - Net Satışlar Reel Değişimi (2015-2022)	43
Grafik 52 - Özkaynaklar Reel Değişimi (2015-2022)	43
Grafik 53 - SGK Aylık Reçete Sayısı (Milyon adet)	44
Grafik 54 - İlaç Kurunun Uygulama Başlangıç ve Bitiş Ay Ortalamalarına Oranı	45

TABLO LİSTESİ

Tablo 1- İlaç Pazarı Geri Ödeme Dağılımı (2023)	8
Tablo 2- Pazardaki Yeni İlaçların Adetsel Dağılımı (2023)	9
Tablo 3- Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı	12
Tablo 4- Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı	13
Tablo 5- Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı	15
Tablo 6- Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı	16
Tablo 7- Biyoteknolojik İlaçlar	20
Tablo 8- İlaç Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)	22
Tablo 9- İlaç Endüstrisinde Yatırım Teşvikleri	31
Tablo 10- İlaç İhracatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)	38
Tablo 11- İlaç İthalatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)	39
Tablo 12- İlaç İhracatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)	39
Tablo 13- İlaç İthalatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)	40

Giriş

İnsan hayatı ve yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkili olan ilaç sektörü dünyada olduğu gibi ülkemizde de tedarikçisinden başlayarak pazarlama ve tanıtım aşamasına kadar çok katı düzenlemelere ve yüksek standartlara tabidir. İlaç sektörü yeni hastalıklar, bilimsel gelişmeler ve teknolojideki ilerlemeler çerçevesinde kendisini sürekli şekilde yenilemek zorunda olan dinamik bir sektör olduğu gibi doğal afet, salgın, savaş veya ekonomik kriz gibi olağan dışı durumlarda üretimini devam ettirecek kadar da güçlü olması gereken stratejik bir sektördür.

Yüz yılı aşkın tecrübeye sahip Türk ilaç endüstrisi, son yıllarda tüm dünya ile pandemi ve tedarik krizini, ülke olarak da çok büyük bir deprem felaketi ve maliyet artışları başta olmak üzere yaşanmakta olan ekonomik sorunlara rağmen vatandaşlarımızın ilaç ihtiyacını eksiksiz karşılayarak sorumluluğunu yerine getirmiş, gücünü ve önemini bir kez daha ispatlamıştır.

Endüstrimizde 2023 yıl sonu itibarıyla faaliyet gösteren 870 kuruluş, uluslararası standartlarda üretim yapan 109 ilaç ve radyofarmasötik ilaç üretim tesisi, 4 özel tıbbi amaçlı diyet gıda tesisi ile 13 hammadde üretim tesisi bulunmaktadır. 185 ülkeye ihracat gerçekleştiren ilaç endüstrisi, 47.500'ü aşan nitelikli personeliyle ülkemize yaklaşık 15 bin sağlık ürünü sunmaktadır.

Covid-19 pandemisi ve deprem felaketleri olmak üzere son birkaç yılda tecrübe ettiğimiz gelişmeler; endüstrimizin daha güçlü bir Ar-Ge yapılanmasına sahip olmasının, özellikle biyoteknoloji alanında yapılan yüksek miktartlı yatırımlar sayesinde yakalanan ivmenin devam ettirilmesinin ve oluşturulacak bütüncül ilaç ekosistemi ile birlikte uygulanacak sürdürülebilir ve etkin kamu politikalarıyla ülkemizin bölgesel ve küresel bir ilaç üretim ve ihracat üssü haline getirilmesinin hedeflenmesi gerektiğini bir kez daha teyit etmiştir.

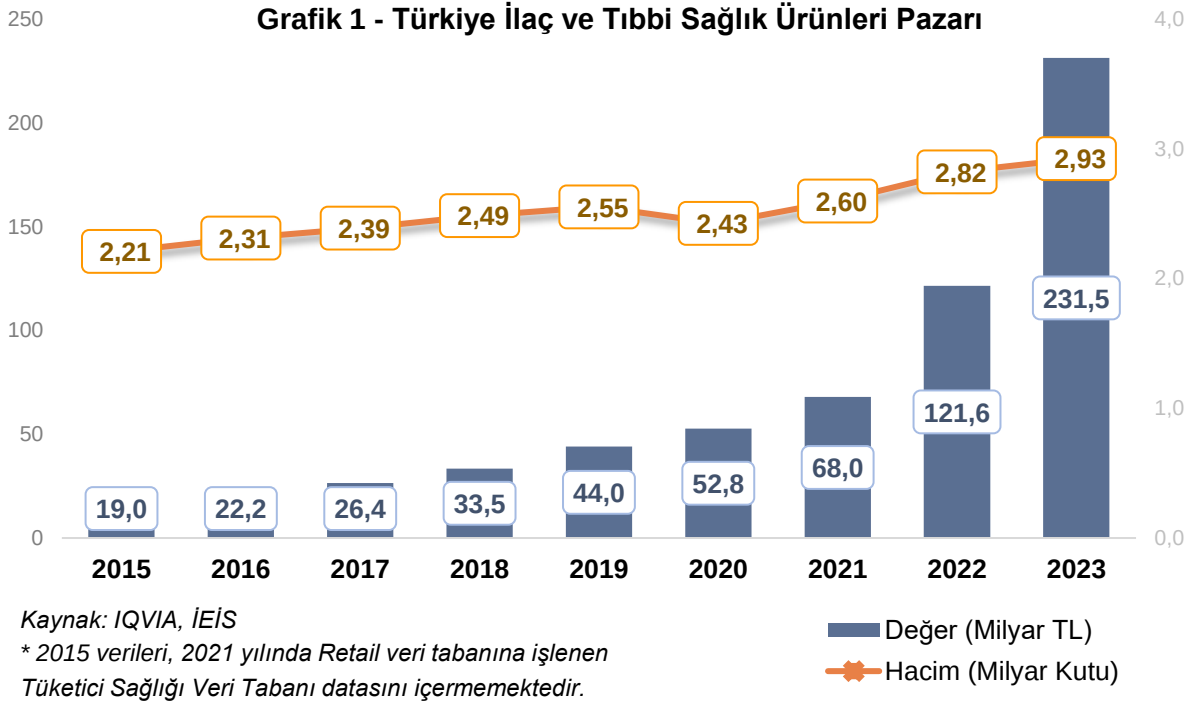
Bu hedefe ulaşmak için, bu sene 60. Kuruluş yıl dönümünü kutlayan ve 54 üyesiyle kutu bazında ülkemiz ilaç pazarında % 51'den fazla paya sahip sektörün öncü sivil toplum kuruluşu olan İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası (İEİS) olarak kurduğumuz Türkiye Biyoteknolojik İlaç ve Aşı Platformu ve Türkiye İlaç İhracatçıları Platformu ile faaliyetlerimize aralıksız devam ediyor, endüstrimizin önünü açacak düzenlemelerin hayata geçirilmesi için gayretle ve kararlılıkla çalışıyoruz.

Bu çerçevede hazırladığımız Türkiye İlaç Sektörü Raporumuzda 2023 yılı ile son 9 yılı kapsayan 2015-2023 döneminin analizini yaptık. Çalışma kapsamında ilaç ve tıbbi sağlık ürünleri pazarını; ilaç pazarı, özel tıbbi amaçlı gıda pazarı ve sağlık ürünleri pazarı olmak üzere üç başlık altında analiz ettik.

Türkiye ilaç pazarını; referans/eşdeğer ilaçlar, ithal/imal ilaçlar, biyoteknolojik ilaçlar olmak üzere farklı kategorilerde, hem pazar yapısı hem de fiyatlar açısından inceledik. Özel tıbbi amaçlı gıda pazarını ve Sağlık Bakanlığı'ndan onaylı geleneksel bitkisel tıbbi ürünler, farmasötik formdaki bazı tıbbi cihazlar ile Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan onaylı vitaminler, gıda takviyeleri ve mamalardan oluşan sağlık ürünleri pazarını da mercek altına aldık.

1.Türkiye İlaç ve Tıbbi Sağlık Ürünleri Pazarı

Türkiye ilaç ve tıbbi sağlık ürünleri pazarı 2023 yılı hastane ve eczane kanalı değer ölçeği üzerinden %90,4 büyümeye ile 231,5 milyar TL'ye, kutu ölçeğinde ise %3,6 büyümeye ile 2,93 milyar kutuya ulaşmıştır. İlaç, özel tıbbi amaçlı diyet gıda, geleneksel bitkisel tıbbi ürün gibi Sağlık Bakanlığı onaylı ürünler ile Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan onaylı mamalar, vitaminler ve gıda takviyelerinden oluşan sağlık ürünleri pazarı 2022 yılında ise kutuda %8,6, değerde %78,8 oranında büyümüştü.

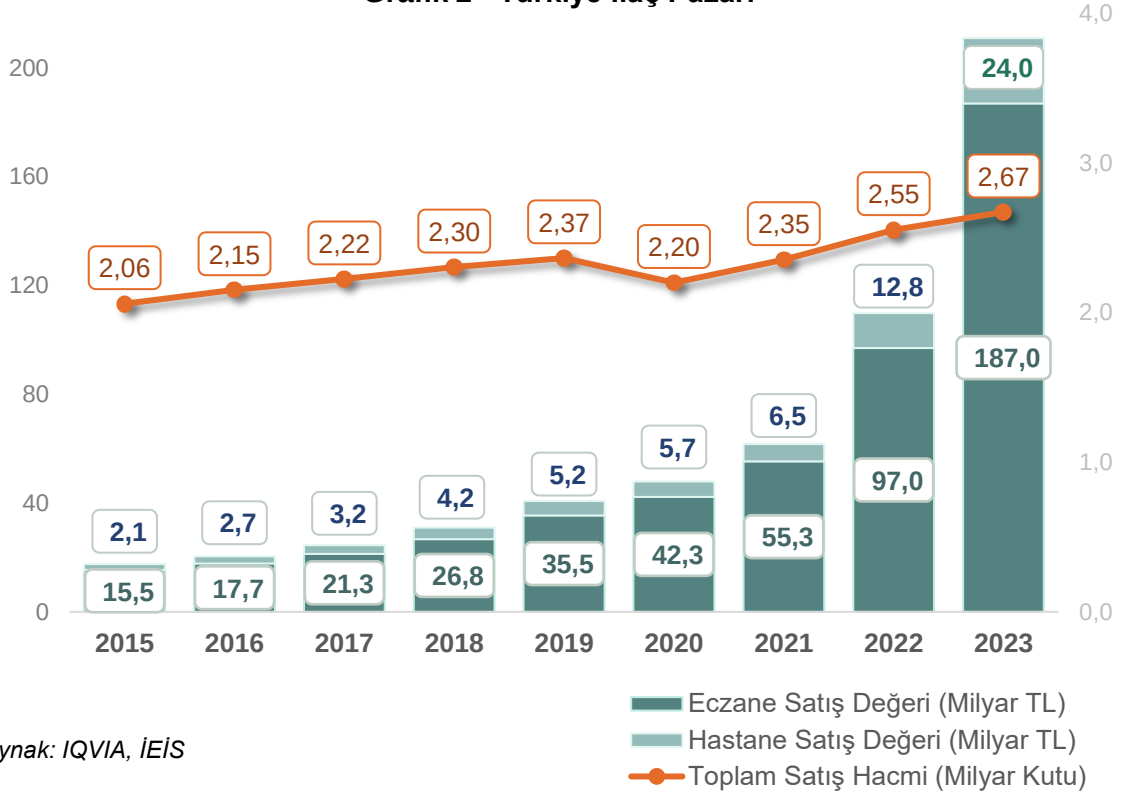
2015-2023 yıllarını kapsayan 9 yıllık dönem incelendiğinde ilaç ve tıbbi sağlık ürünleri pazarının, %1.119 oranında büyümeye ile 19 milyar TL'den 231,5 milyar TL seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bileşik bazda yıllık (CAGR) %36,7 düzeyinde bir artışa karşılık gelen bu büyümeye oranına rağmen 2015-2023 yılları arasında oluşan üretici fiyatları enflasyonu göz önüne alındığında reel olarak büyümeye ise sadece %14,2 seviyesindedir.

Hacim ölçeğinde bakıldığında ise pazar, 2015 yılında 2,21 milyar kutu seviyesinden %32,4 artışla 2023 yılında 2,93 milyar kutuya ulaşmıştır. Bu artış, bileşik bazda yıllık (CAGR) %3,6 düzeyindedir. Hacim ölçeğinde yaşanan büyümede, ilaç sınıfında yaşanan kamu sağlık hizmetlerine ve hekime erişimdeki artış, artan ve yaşlanan nüfusun oluşturduğu talep artışı ve ilaç dışı doğal takviye-vitamin gibi ürünler başta olmak üzere sunulan seçeneklerin artması etkili olan başlıca faktörlerdir.

1.1 Türkiye İlaç Pazarı

2023 yılında hastane ve eczanelerde Türkiye ilaç pazarı değer ölçeğinde %92,2 büyüme ile 211 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde ise %4,6 büyüme ile 2,67 milyar kutu seviyesine gelmiştir. Hastane kanalına ait 2023 yılı pazar payı değerinde %11,4, kutu ölçeğinde ise %7,2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Grafik 2 - Türkiye İlaç Pazarı

2015-2023 yılları arası dönemsel olarak incelendiğinde ilaç pazarının 17,6 milyar TL düzeyinden %1.102 oranında artışla 211 milyar TL düzeyine ulaştığı görülmektedir. Bu büyüme, bileşik bazda yıllık (CAGR) %36,5 düzeyinde bir artış ifade ederken aynı dönemdeki %967 düzeyindeki üretici fiyatları enflasyonu göz önüne alındığında reelde sadece %12,7 oranında bir büyümeye işaret etmektedir.

İlaç pazarı 2015-2023 yılları arasında hacim ölçeğinde incelendiğinde ise pazarın 2,06 milyar kutudan %29,8 artışla 2,67 milyar kutuya ulaştığı görülmektedir. Bu artış, bileşik bazda yıllık (CAGR) %3,3 seviyesindedir.

2023 yılında da 2022 yılında olduğu gibi döviz kurlarında ve maliyetlerde yaşanan hızlı artışlardan kaynaklı olarak Temmuz ve Aralık aylarında ilaç kurunda güncelleme yapılmasına rağmen ilaç sektörünün içinde bulunduğu şartlarla mücadele gücü yıldan yıla zayıflamaktadır. Sektörün 9 yıllık bir dönemde hacimde %29,8 oranında büyümesine rağmen değer bazında reel büyümenin %12,7 seviyesinde kalması her geçen yıl güç kaybettiğinin göstergesidir.

İlaç pazarı yoğunlaşma açısından incelendiğinde, 230 distribütör firmanın pazarda ilaç satışının bulunduğu görülmektedir. Türkiye ilaç pazarında 38 firmanın ürün yelpazesi

sadece ithal ilaçlardan oluşurken 121 firma sadece imal ilaçlarla pazarda bulunmaktadır. Pazarda yer alan ilaçların %60'ına sahip 71 firmanın ise hem ithal hem imal ilacı bulunmakta ve pazarın değerinde ve hacimde %68'ini temsil etmektedir. 2023 yılında değer sıralamasında ilk 50 firmanın pazar payı değerinde %85, hacimde %82 seviyesindedir.

İlaç pazarı içinde geri ödeme kapsamında yer alan ilaçların pazar değeri 2023 yılında 199 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bir başka deyişle, pazarda satılan ilaçların değer bazında % 94,3'ü geri ödeme kapsamında kullanılan ilaçlardan oluşmaktadır. Geri ödeme kapsamında olmayan reçeteli ilaçlarla geri ödeme kapsamında olan reçeteli ilaçların ortalama fiyatları arasında oluşan dört kat fark dikkat çekici seviyededir.

Tablo 1- İlaç Pazarı Geri Ödeme Dağılımı (2023)

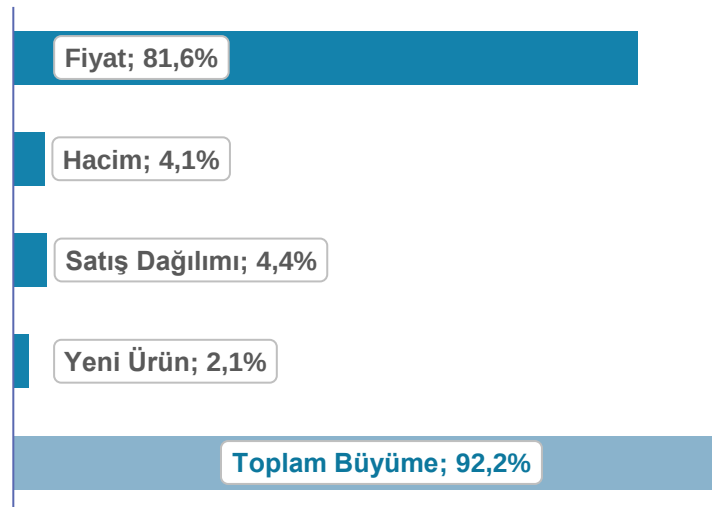
	Hacim (Milyar Kutu)	Değer (Milyar TL)	Ort. Fiyat (TL)
İlaç Pazar	2,67	211,01	78,9
Reçeteli ilaç	2,64	209,08	79,3
Geri Ödeme Kapsamında Olan	2,60	198,05	76,1
Geri Ödeme Kapsamında Olmayan	0,04	11,02	304,6
Reçetesiz ilaç	0,04	1,93	54,2
Geri Ödeme Kapsamında Olan	0,02	0,98	40,8
Geri Ödeme Kapsamında Olmayan	0,01	0,96	81,2

Kaynak: IQVIA, İEİS

1.1.1 Pazardaki Büyüme ve Kaynakları

2023 yılı değer ölçeğinde büyümeye 4 ana etken olan mevcut portföydeki hacim, fiyat artışları, satış dağılımındaki değişimler ile portföye yeni ürün girişleri çerçevesinde incelendiğinde fiyat artışlarının ilk sırada olduğu görülmektedir.

Grafik 3 – İlaç Pazarı Büyümenin Kaynakları

Kaynak: IQVIA, İEİS

2023 yılı için ilaç fiyatlarını belirleyen dönemsel Avro kuru %36,8 seviyesinde artırılarak 15 Aralık 2022 tarihinde devreye alınmıştı. Maliyet kalemleri ve dövizde yaşanan hızlı artışlar sonucu ilaç kurunda 24 Temmuz 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere %30,5 oranında yeniden bir düzenleme yapılmış ve 2024 için belirlenen ilaç kuru da 25 Aralık 2022 tarihinde %25 artışla uygulamaya alınmıştı. Bu artışların sonucu olarak gerçekleşen %92,2'lik büyümenin 81,6 puanı (89,6 milyar TL) söz konusu kur artışlarına dayalı olarak oluşan fiyat artışından kaynaklanmıştır.

2023 yılında kutuda yaşanan %4,6'lık büyüme ile oluşan hacim artışının, değer bazındaki büyümeye katkısı 4,1 puan (4,5 milyar TL) seviyesinde olmuştur.

Pazarda mevcut ürünlerin satış dağılımındaki değişiklikler büyümenin en büyük ikinci kalemini oluşturmaktadır. Düşük fiyatlı ürünlerden yüksek fiyatlı ürünlere kayan satış hacmindeki değişim, büyümeye 4,4 puanlık (4,9 milyar TL) bir katkı sağlamıştır.

2023 yılında 297 adedi konvansiyonel, 41 adedi biyoteknolojik olmak üzere toplamda 338 adet yeni ilaç pazara girmiş ve büyümeye 2,1 puanlık (2,3 milyar TL) katkı yapmıştır.

Pazara yeni sunulan ilaçlar adet ve ATC1 bazında incelendiğinde, en fazla paya sahip olan tedavi gruplarında ilk sıra 55 ilaç (%16,3) ile antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar ve sistemik kullanılan antiinfektif ilaçlardan oluşmaktadır. Ayrıca 41 adet ilaç ile sinir sistemi (%12,1), 36 adet ilaç ile kan ve kan yapan organlar (%10,7), 35 adet ilaç ile sindirim sistemi ve metabolizma ilaçları (%10,4) ve 33 adet ilaç ile sistemik kullanılan antiinfektifler (%9,8) pazara yeni giren ilaçların %59,2'sini oluşturan ilk beş sıradaki tedavi grubunu oluşturmaktadır.

2023 yılında pazara 43 adet konvansiyonel, 35 adet biyoteknolojik olmak üzere toplam 78 adet referans ilaç girmiştir. Söz konusu 78 ürünün 77'si ithal olup 12 adedinin eşdeğeri bulunmaktadır.

Kalan 260 eşdeğer ilacın ise 254 adedi konvansiyonel, 6 adedi ise biyobenzer ilaçtır. Konvansiyonel ilaçların 17, biyobenzer ilaçların 3 adedi ithal ürün sınıfındadır. Dolayısıyla, yeni giren ilaçlar içerisinde eşdeğer imal ürünler adet bazında %71 ile en büyük paya sahiptir.

Tablo 2- Pazardaki Yeni İlaçların Adetsel Dağılımı (2023)

	2023
İlaç	338
Referans	78
▪ Eşdeğeri Var	12
İthal	11
▪ Eşdeğeri Yok	66
İthal	66
Eşdeğer	260
▪ İthal	20
Kaynak: TITCK, IQVIA, İEİS ▪ İmal	240

1.1.2.Pazarın Yapısı

A. Referans-Eşdeğer İlaçlar

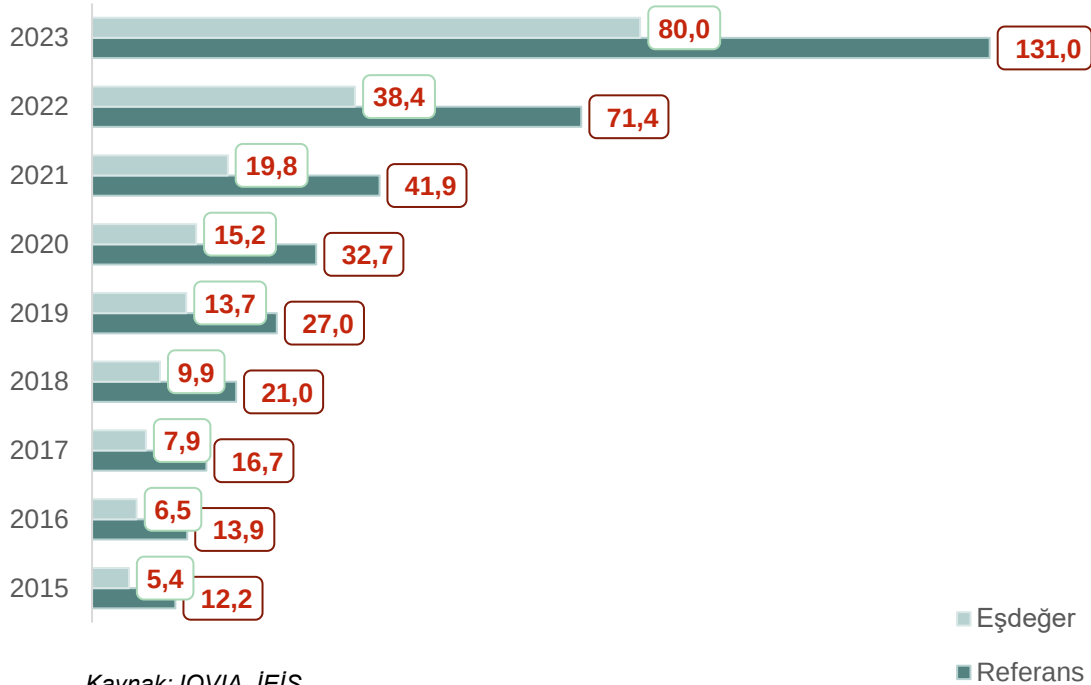
Referans ilaç pazarı 2023 yılında %83,4 oranında artış ile 71,4 milyar TL'den 131 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde ise %1,8 oranında gerileyerek 0,99 milyar kutudan 0,97 milyar kutu seviyesine düşmüştür.

Eşdeğer ilaç pazarı ise 2023 yılında %108,4 büyüme ile 38,4 milyar TL'den 80 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde ise eşdeğer ilaçlar %8,7 oranında büyüyerek 1,7 milyar kutu hacme ulaşmıştır.

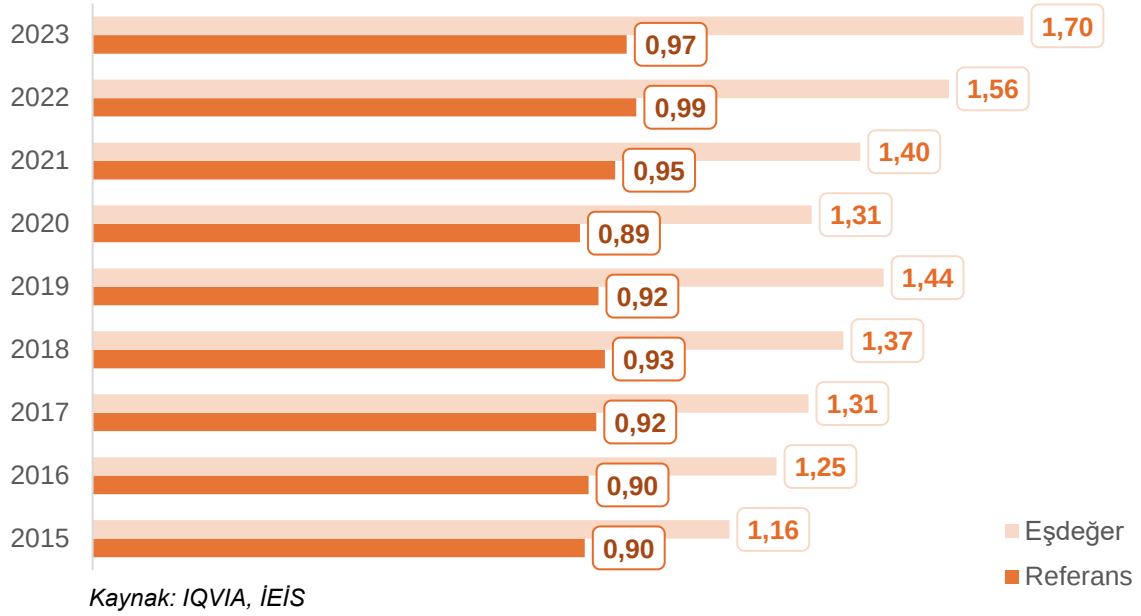
Referans ilaçlarda 2015-2023 yılları arasında değer bazında toplam büyüme %976,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu büyüme bileşik bazda yıllık (CAGR) %34,6 artışı gösterirken enflasyondan arındırıldığında %0,9'luk bir büyümeyi ifade etmektedir. Kutu ölçeğinde ise ilgili dönemde referans ilaçlarda büyüme oranı %8,5 seviyesindedir.

Eşdeğer ilaçlar 2015-2023 yılları arası dönemde referans ilaçların üzerinde bir performansla toplamda %1.387,5 oranında büyüme göstermiştir. Bileşik bazda yıllık büyüme oranı (CAGR) incelendiğinde %40,1'lik bir artışı göstermektedir. Buna karşılık, enflasyondan arındırıldığında ise 2015-2023 yılları arasındaki reel büyümenin %39,4 seviyesinde kaldığı anlaşılmaktadır. Aynı dönemde eşdeğer ilaçlarda kutu ölçeğinde yaşanan büyüme ise %46,2 seviyesindedir.

Grafik 4 – Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar TL)

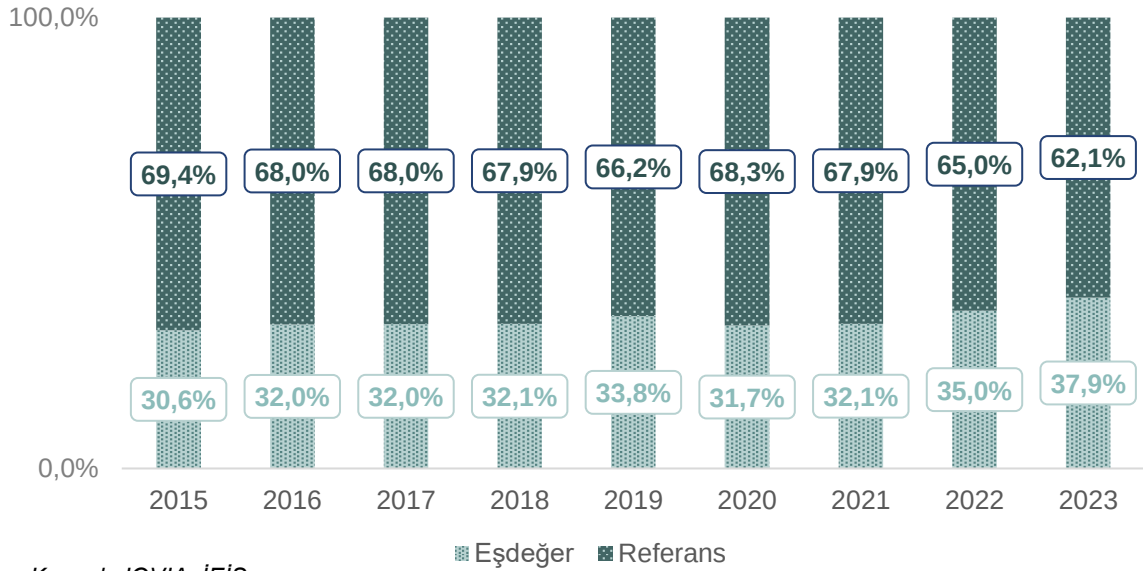

Grafik 5 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar (Milyar kutu)

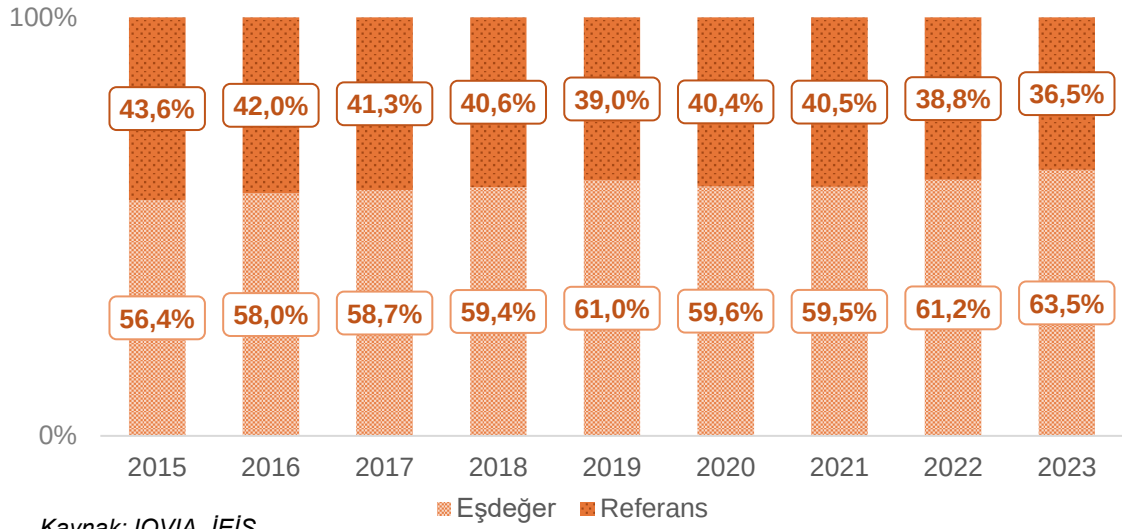

Eşdeğer ilaçlar, 2015 yılında değerinde %30,6 olan seviyesini 2023 yılında %37,9 seviyesine, aynı dönemde kutuda %56,4 olan payını da %63,5 seviyesine taşımıştır. Referans ilaçlarda bu oran değerinde %69,4'ten %62,1'e, kutuda ise %43,6'dan %36,5'e gerilemiştir.

Grafik 6 - Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı

Grafik 7 - Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Pazar Payı

Referans-eşdeğer ürünlerin ithal-imal ayırımına bakıldığında, 2023 yılında referans ürünlerin değer ölçeğinde %65,7'si, eşdeğer ürünlerin ise %3,5'ini ithal ürünlerin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3- Değer Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı

Değer Bazlı Dağılım									
Eşdeğer İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İmal (Milyar TL)	5,04	6,17	7,47	9,49	13,27	14,60	18,97	36,92	77,22
İthal (Milyar TL)	0,34	0,35	0,39	0,43	0,48	0,59	0,83	1,47	2,79
Eşdeğer İmal Oranı	93,7%	94,6%	95,0%	95,7%	96,5%	96,1%	95,8%	96,2%	96,5%
Eşdeğer İthal Oranı	6,3%	5,4%	5,0%	4,3%	3,5%	3,9%	4,2%	3,8%	3,5%
Referans İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İmal (Milyar TL)	2,44	2,90	3,75	5,42	7,93	9,71	13,39	23,09	44,91
İthal (Milyar TL)	9,74	11,00	12,94	15,60	19,05	23,03	28,55	48,32	86,09
Referans İmal Oranı	20,0%	20,9%	22,5%	25,8%	29,4%	29,7%	31,9%	32,3%	34,3%
Referans İthal Oranı	80,0%	79,1%	77,5%	74,2%	70,6%	70,3%	68,1%	67,7%	65,7%

Kaynak: IQVIA, İEİS

Kutu bazında ise referans ithal ürünlerin oranı %21,2 seviyesine gerilerken, eşdeğer ürünlerin %98,7 oranıyla neredeyse tamamını yurt içinde üretilen ilaçlar oluşturmaktadır. 2015-2023 döneminde özellikle referans ürünlerin ülkemizdeki üretimlerinin hızlı biçimde arttığı görülmektedir. Nitekim, 2015 yılında referans ilaçların sadece % 20'si ülkemizde üretilirken bu oran 2023 yılı sonunda % 34,3 gibi oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu durum, ülkemizde katma değerli ilaç üretiminin de yıllar içinde hızla arttığını göstermesi bakımından önemlidir.

Tablo 4- Kutu Bazında Eşdeğer - Referans İlaçlar Alt Dağılımı

Kutu Bazlı Dağılım									
Eşdeğer İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İmal (Milyar Kutu)	1,12	1,21	1,27	1,34	1,42	1,29	1,38	1,54	1,68
İthal (Milyar Kutu)	0,04	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
Eşdeğer İmal Oranı	96,6%	97,0%	97,2%	97,8%	98,5%	98,5%	98,4%	98,6%	98,7%
Eşdeğer İthal Oranı	3,4%	3,0%	2,8%	2,2%	1,5%	1,5%	1,6%	1,4%	1,3%
Referans İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İmal (Milyar Kutu)	0,51	0,51	0,52	0,59	0,65	0,64	0,71	0,77	0,77
İthal (Milyar Kutu)	0,39	0,40	0,39	0,35	0,27	0,25	0,25	0,22	0,21
Referans İmal Oranı	56,6%	56,1%	57,0%	62,7%	70,7%	72,4%	74,2%	77,5%	78,8%
Referans İthal Oranı	43,4%	43,9%	43,0%	37,3%	29,3%	27,6%	25,8%	22,5%	21,2%

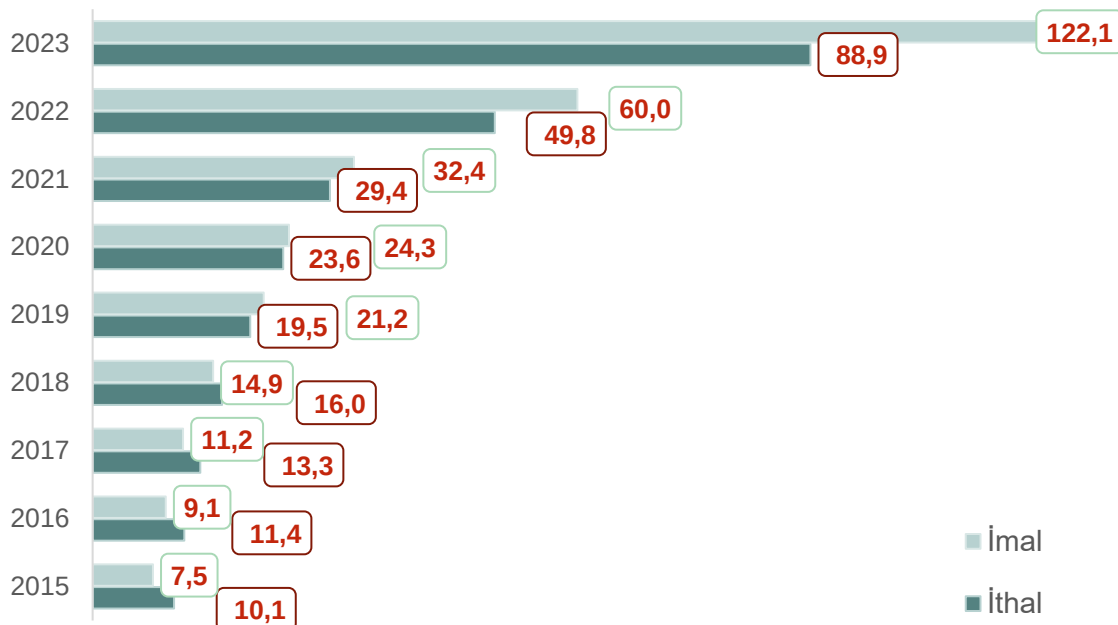
Kaynak: IQVIA, İEİS

B. İthal-İmal İlaçlar

İthal ilaçların pazar büyüklüğü 2023 yılında %78,5 artış oranı ile 88,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2023 yılları arası dönemde ise ithal ürünler değerinde %782,1 oranında yükseliş göstermiştir. Bu artış bileşik bazda yıllık (CAGR) %31,3 büyümeyi ifade ederken 2015-2023 yılları arası dönem enflasyondan arındırıldığında %17,3'lük bir gerilemeyi göstermektedir.

2023 yılında imal ilaçlar %103,5 büyüme oranı ile ortalama büyümenin üzerinde kalarak 122,1 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2023 yılları arası dönemde imal ilaçlar değerinde %1.533,5 artış göstermiş, bileşik bazda yıllık büyüme (CAGR) %41,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2015-2023 yılları arasındaki enflasyondan arındırılmış reel büyüme ise %53,1 seviyesine işaret etmektedir.

Grafik 8- Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar TL)

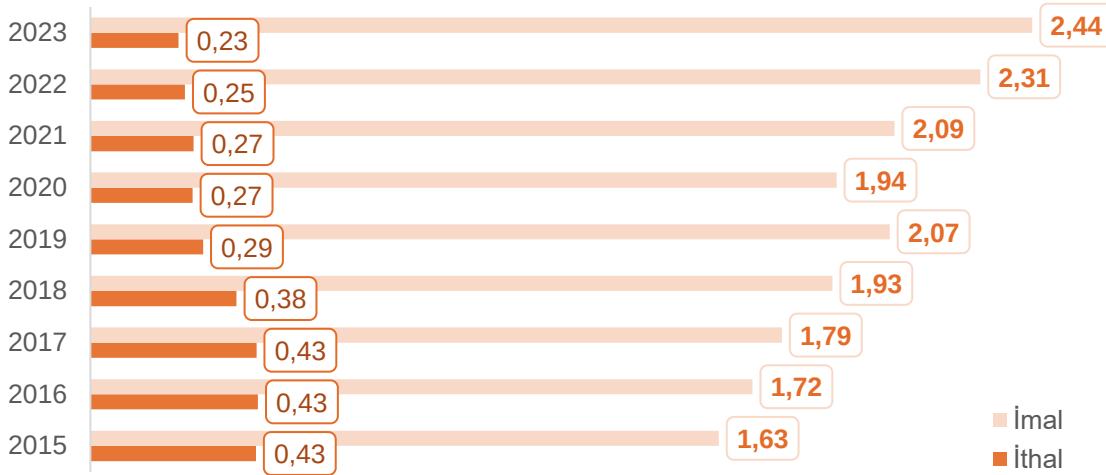

Kaynak: IQVIA, İEİS

2023 yılı hacim ölçeğinde incelendiğinde, ithal ilaçlarda %6,7 gerileme ile 0,23 milyar kutu satış gözlenmektedir. 2015-2023 yılları arası dönemde ise ithal ilaçlarda kutu bazında %46,7 oranında azalma olmuştur.

İmal ilaçlarda ise 2023 yılında %5,9 büyüme sonucu 2,44 milyar kutu satışı gerçekleşmiştir. 2015-2023 yılları arası dönemde imal ilaçlar kutu bazında %49,9 büyüme göstermiştir.

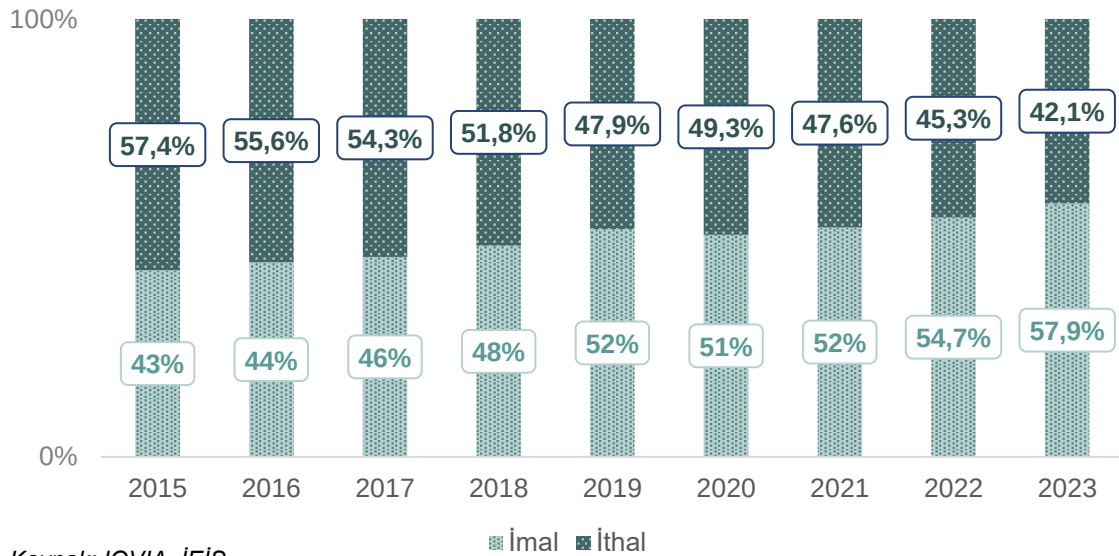
Grafik 9- Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar (Milyar kutu)

Kaynak: IQVIA, İEİS

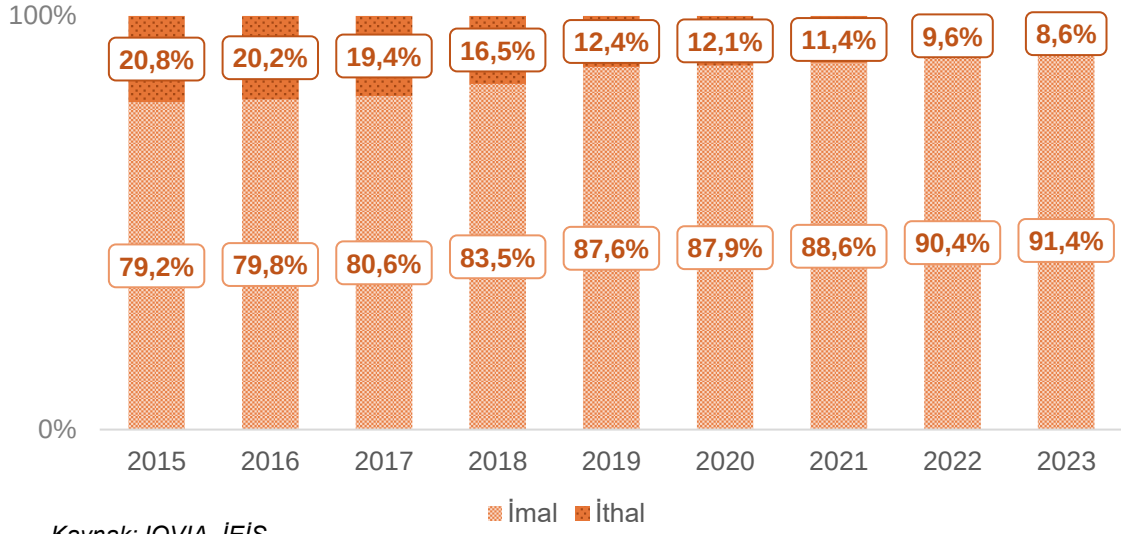
2016 yılında başlatılan yerelleşme uygulamasıyla imal ilaçlar 2015 yılında değerde %42,6 olan payını hızla artırarak 2019 yılında ilk defa %50 üzerine taşımıştır. Yerelleşme sürecinin tam olarak tamamlanmadan durdurulması imal ilaç payının artış hızını yavaşlatsa da oran 2023 yılında %57,9 gibi rekor bir seviyeye ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde ise 2015 yılında %79,2 seviyesinde olan imal ilaçlar 2023 yılında %91,4 seviyesine yükselmiştir.

Grafik 10 - Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı

Kaynak: IQVIA, İEİS

Grafik 11 - Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Pazar Payı

2023 yılında değer bazında incelendiğinde, ithal ürünlerin %96,9'unu referans ürünler oluştururken imal ilaçlarda bu oran %36,8 seviyesindedir. Eşdeğer ilaçların ise ithal ilaçlar içinde payı %3,1, imal ilaçlar içinde payı %63,2 seviyesindedir.

Tablo 5- Değer Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı

Değer Bazlı Dağılım									
İmal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eşdeğer (Milyar TL)	5,04	6,17	7,47	9,49	13,27	14,60	18,97	36,92	77,22
Referans (Milyar TL)	2,44	2,90	3,75	5,42	7,93	9,71	13,39	23,09	44,91
İmal Eşdeğer Oranı	67,4%	68,0%	66,6%	63,7%	62,6%	60,1%	58,6%	61,5%	63,2%
İmal Referans Oranı	32,6%	32,0%	33,4%	36,3%	37,4%	39,9%	41,4%	38,5%	36,8%
İthal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eşdeğer (Milyar TL)	0,34	0,35	0,39	0,43	0,48	0,59	0,83	1,47	2,79
Referans (Milyar TL)	9,74	11,00	12,94	15,60	19,05	23,03	28,55	48,32	86,09
İthal Eşdeğer Oranı	3,4%	3,1%	2,9%	2,7%	2,4%	2,5%	2,8%	3,0%	3,1%
İthal Referans Oranı	96,6%	96,9%	97,1%	97,3%	97,6%	97,5%	97,2%	97,0%	96,9%

Kaynak: IQVIA, İEİS

Kutu bazında referans ilaçlar, ithal ürünler içinde %90,2 paya sahipken imal ilaçlar içindeki payı %31,4 seviyesindedir. 2023 yılında ülkemizde üretilen ilaçların %68,6'sı eşdeğer ürünlerden oluşmakta, bu oranın ithal ürünlerde %9,8 seviyesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 6- Kutu Bazında İmal - İthal İlaçlar Alt Dağılımı

Kutu Bazlı Dağılım									
İmal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eşdeğer (Milyar Kutu)	1,12	1,21	1,27	1,34	1,42	1,29	1,38	1,54	1,68
Referans (Milyar Kutu)	0,51	0,51	0,52	0,59	0,65	0,64	0,71	0,77	0,77
İmal Eşdeğer Oranı	68,8%	70,5%	70,8%	69,6%	68,5%	66,7%	66,1%	66,7%	68,6%
İmal Referans Oranı	31,2%	29,5%	29,2%	30,4%	31,5%	33,3%	33,9%	33,3%	31,4%
İthal İlaç	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eşdeğer (Milyar Kutu)	0,04	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
Referans (Milyar Kutu)	0,39	0,40	0,39	0,35	0,27	0,25	0,25	0,22	0,21
İthal Eşdeğer Oranı	9,2%	8,6%	8,4%	8,1%	7,5%	7,5%	8,3%	9,2%	9,8%
İthal Referans Oranı	90,8%	91,4%	91,6%	91,9%	92,5%	92,5%	91,7%	90,8%	90,2%

Kaynak: IQVIA, İEİS

C. Biyoteknolojik İlaçlar

Biyoteknolojik ilaçlar, en yalın tanımıyla canlı sistem ve organizmalar kullanılarak üretilen ilaçlardır. İlk kez penisilinin 1928'de Alexander Fleming tarafından üretilmesi ile başlayan ilaç sektöründeki biyoteknolojik üretim, 1980'lerin başlarında ilk defa rekombinant DNA teknolojisi ile üretilen insan insülini ile diyabet tedavisinde kullanılmıştır.

Biyoteknolojik ürünlerin hammaddesi kimyasal kaynaklı değil canlı organizma olduğu için bu ürünlerin hem geliştirilmesi hem de üretilmesi önemli bir inovasyon, teknolojik birikim ve büyük ölçekli yatırım gerektirmektedir.

Dünya ilaç endüstrisinin bugününe ve geleceğine biyoteknolojik ilaçlar yön vermektedir. Konvansiyonel ilaçların çare olamadığı pek çok hastalığın tedavisi artık bu sayede mümkündür. Dolayısıyla söz konusu ürünlerin hem dünyada hem ülkemizde ilaç pazarından aldığı pay günden güne artmaktadır. Dünya ilaç endüstrisinde %30'ları aşan biyolojik/biyoteknolojik ilaçların pazar payının önümüzdeki yıllarda da artmaya devam etmesi beklenmektedir.

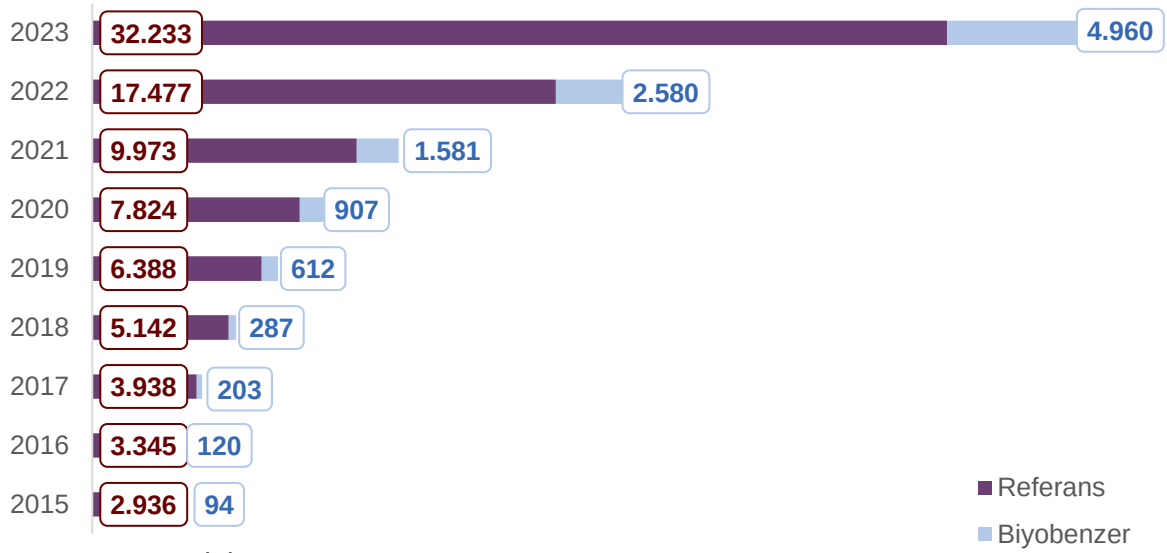
Ülkemizde ise pandemi dönemiyle pazar payını artırmaya başlayan biyoteknolojik ilaçlar son iki yılda durağan bir seyir içine girmiştir. Pazardaki bu durağan seyre rağmen biyobenzer ilaçlar 2015-2023 döneminde bileşik bazda hacimde yıllık (CAGR) %3,3 büyüyen ilaç pazarı ve yıllık (CAGR) %3,1 büyüyen biyoteknolojik ilaç pazarının çok üstünde bir performansla yıllık (CAGR) %21,7 oranında büyümüştür. 2023 yılı itibarıyla Türkiye'de biyoteknolojik ilaçlar tek başına incelendiğinde hacimde 31,4 milyon kutu ile %1,2 paya, tutarda 37,2 milyar TL ile ilaç pazarı içerisinde yaklaşık %17,6'lık bir paya sahiptir.

2023 Aralık sonu itibarıyla Türkiye'de ruhsatlı 138 marka altında 276 formda referans biyoteknolojik ve 37 marka altında 113 formda biyobenzer ilaç bulunmaktadır. Biyoteknolojik ilaç pazarı toplamda 175 marka altında 389 form ilaçtan oluşmaktadır. Biyobenzer 9 markanın tüm formlarından oluşan 34 adet ilacın üretimi ülkemizde yapılmaktadır.

İthalatına bağımlı olduğumuz bu ürünlerin ülkemizde geliştirilmesi ve üretilmesi sadece hastaların bu ilaçlara erişimini kolaylaştırmayacak aynı zamanda hem kamu maliyesi üzerinde ithal ilaçların yarattığı baskı hafifleyecek hem de dış ticaret açığı azaltılarak ülke ekonomisine kayda değer bir katkı sağlayacaktır.

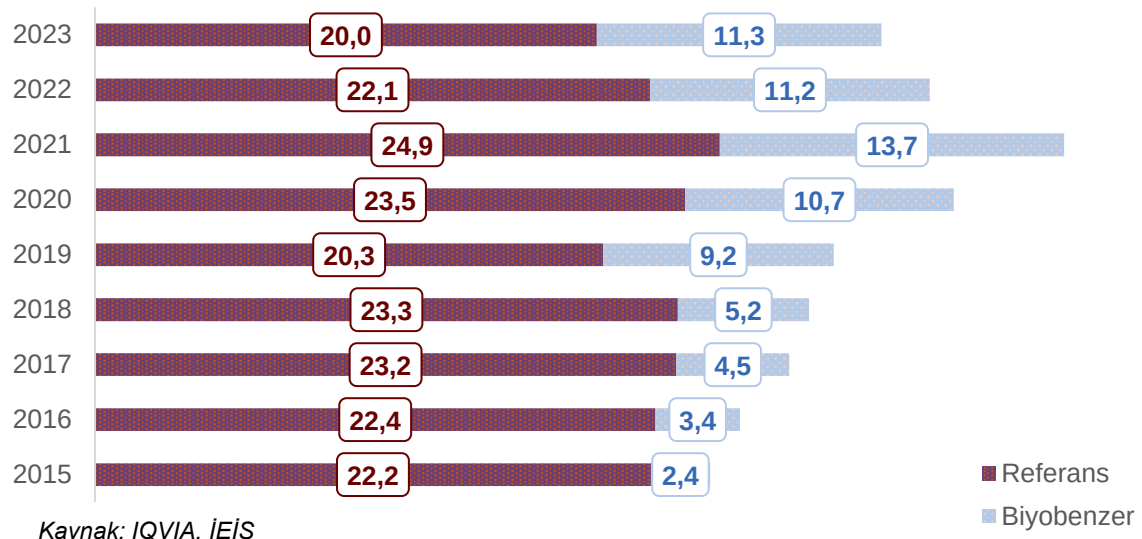
2023 yılında biyoteknoloji pazarını incelediğimizde referans ilaçların %84,4 büyüyerek 32,23 milyar TL düzeyine ulaştıkları görülmektedir. Biyobenzer ilaç pazarı ise 2023 yılında %92,2 artış göstererek 4,96 milyar TL olmuştur.

Grafik 12 - Değer Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon TL)

Kutu ölçeğinde incelendiğinde, biyoteknolojik ilaçlar 2023 yılında toplamda %5,8 oranında azalarak 31,4 milyon kutu hacme gerilemiştir. Referans biyoteknolojik ilaçların kutu satışı bir önceki yıla göre %9,6 oranında gerilerken, biyobenzer ilaçların satışı ise %1,7 oranında artmıştır. Biyobenzer ilaçlarda 2023 yılında 11,3 milyon kutu satış gerçekleştirerek biyoteknolojik ilaçlar içindeki payını kesintisiz bir şekilde artırmaktadır.

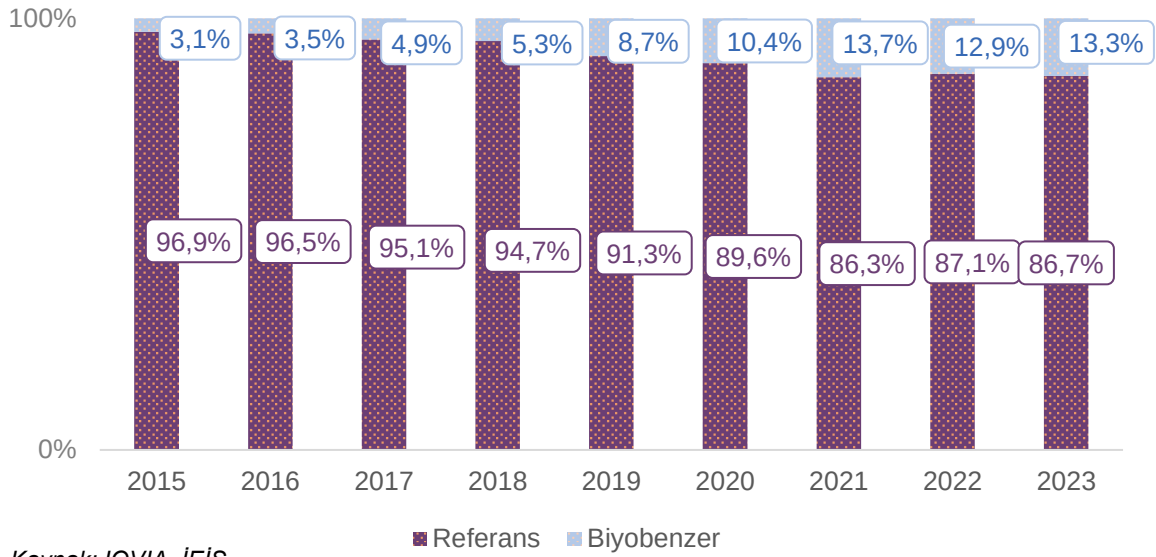
Grafik 13- Kutu Bazında Biyoteknolojik İlaçlar (Milyon kutu)

Türkiye’de absiksimab, adalimumab, bevacizumab, enoksaparin sodyum, epoetin alfa, epoetin zeta, eptacog alfa, etanercept, filgrastim, infliksimab, insülin glargine, rituksimab, somatropin, trastuzumab içeren biyobenzer ürünler ruhsatlandırılmış olup, bunlardan Türkiye’de üretimi olanlar; enoksaparin sodyum, epoetin alfa, filgrastim, infliksimab, insülin glargine ve trastuzumab etkin maddelerini içermektedir.

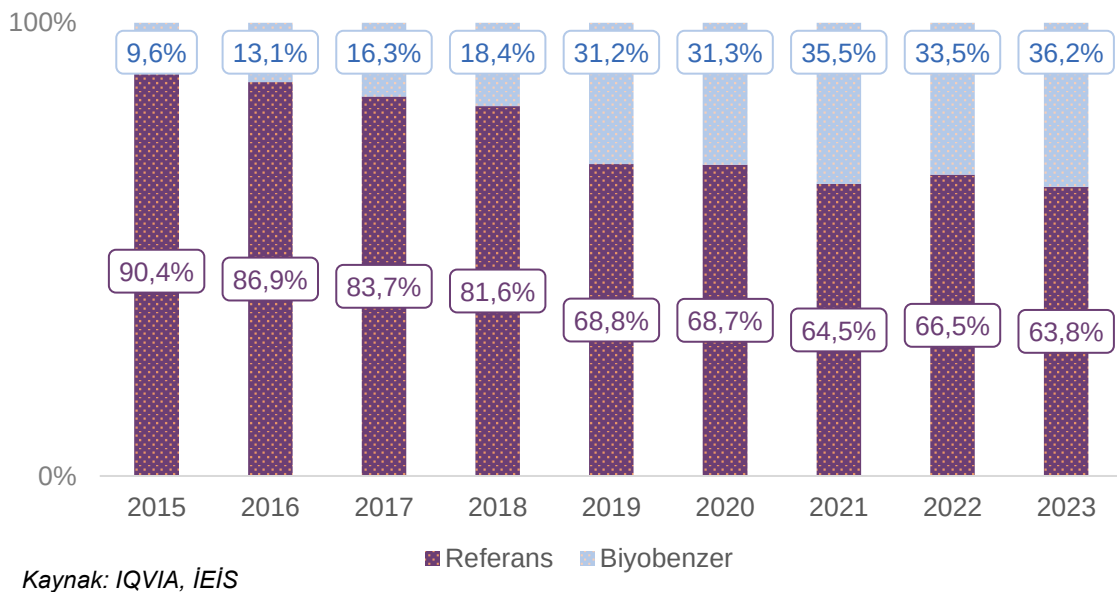
2015 yılında biyobenzer ilaçların biyoteknolojik ilaçlar içerisindeki payı değerinde %3,1 iken 2023 yılında payını 4 kattan fazla artırarak %13,3’e yükselmiştir.

Grafik 14 - Değer Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı

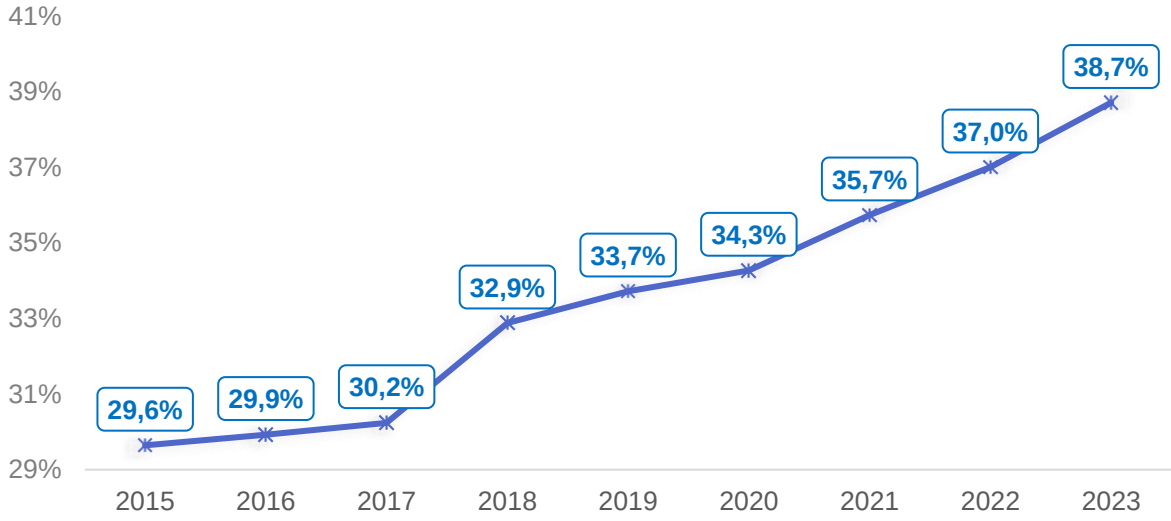

Kutu bazında ise 2015 yılında %9,6 seviyesinde olan biyobenzer ilaçların payı, 2023 yılında %36,2 seviyesine gelmiştir.

Grafik 15 - Kutu Bazında Referans-Biyobenzer İlaçlar Pazar Payı

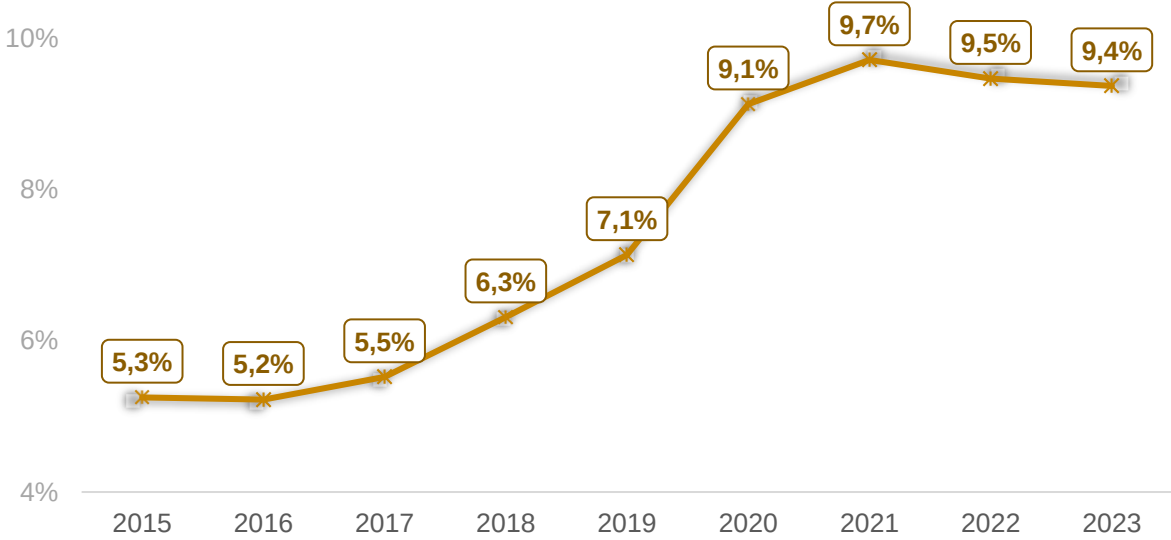
Grafik 16- Değer Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar

Kaynak: IQVIA, İEİS

Biyoteknolojik ilaçların ithal ilaçlar içindeki payı 2023 yılında değerinde %38,7 seviyesine ulaşırken, kutudaki payı ise %9,4 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Grafik 17- Kutu Bazında İthal İlaçlar İçerisinde Biyoteknolojik İlaçlar

Kaynak: IQVIA, İEİS

Antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar değer bazında biyobenzerler ve referans biyoteknolojikler arasında ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada ise biyobenzerlerde kan ve kan yapıcı ürünler, referans biyoteknolojiklerde sindirim sistemi ve metabolizma ilaçları bulunmaktadır.

Tablo 7- Biyoteknolojik İlaçlar

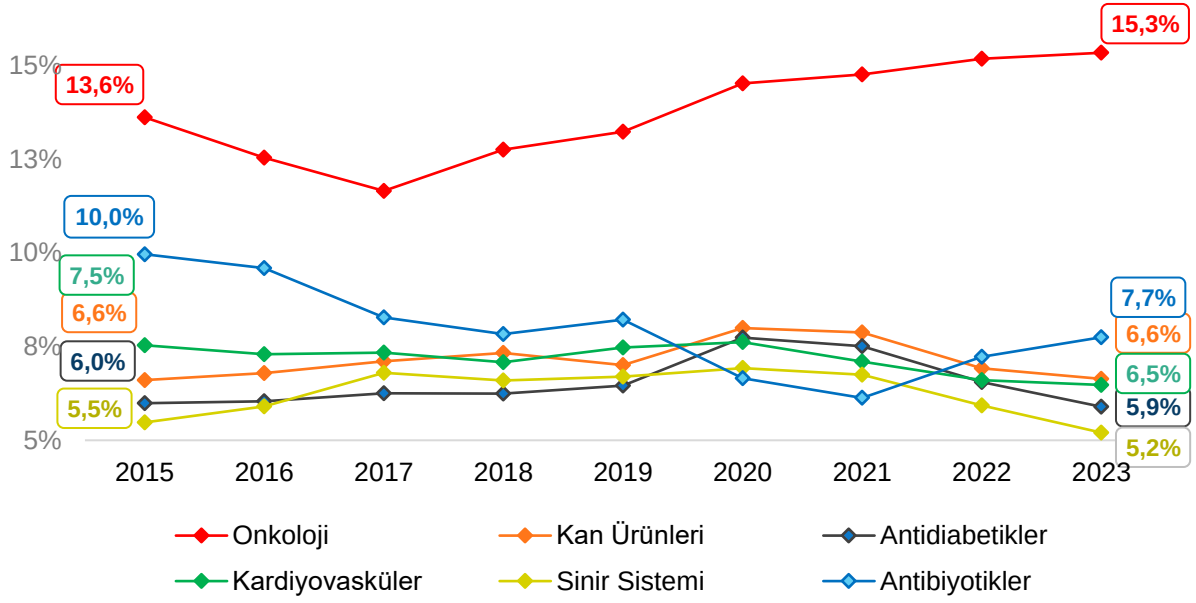
	Kutu	Değer
Biyobenzer	100%	100%
Antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar	86,1%	49,1%
Kan ve kan yapan organlar	11,3%	46,7%
Sistemik hormonal preparatlar (seks hormonları ve insülinler hariç)	1,3%	3,3%
Sindirim sistemi ve metabolizma	1,3%	0,9%
Referans	100%	100%
Antineoplastikler ve immünomodülatör ajanlar	10,7%	49,6%
Sindirim sistemi ve metabolizma	68,6%	21,8%
Kan ve kan yapan organlar	3,9%	7,4%
Genito üriner sistem ve seks hormonları	6,5%	5,0%
Solunum sistemi	2,9%	3,6%
Duyusal organlar	1,2%	2,8%
Kas-iskelet sistemi	2,2%	2,7%
Sistemik hormonal preparatlar (seks hormonları ve insülinler hariç)	2,9%	2,4%
Sinir sistemi	0,4%	1,9%
Dermatolojik ilaçlar	0,3%	1,6%
Sistemik kullanılan antiinfektifler	0,5%	1,2%
Kardiyovasküler sistem	0,0%	0,0%

Kaynak: IQVIA, İEİS, ATC1 seviyesinde hesaplanmıştır

D. Tedavi Grupları

Değer bazında pazarın %47,2'sine sahip ilk 6 grup incelendiğinde, açık ara ilk sıradaki yerini koruyan onkoloji ilaçlarının son 9 yılda payını %13,6'dan %15,3 seviyesine taşıdığı görülmektedir. Onkoloji ilaçlarının değer bazında biyoteknolojik ilaçlar içinde en yüksek paya sahip olması tüm pazarda da ilk sırada yer almasının başlıca sebeplerindendir. 2015 - 2023 yılları arasında sadece antibiyotikler ve kardiyovasküler ilaçların payında gerileme yaşanırken diğer tedavi grupları artış eğilimi göstermektedir.

Grafik 18 - Değer Bazında Tedavi Grupları

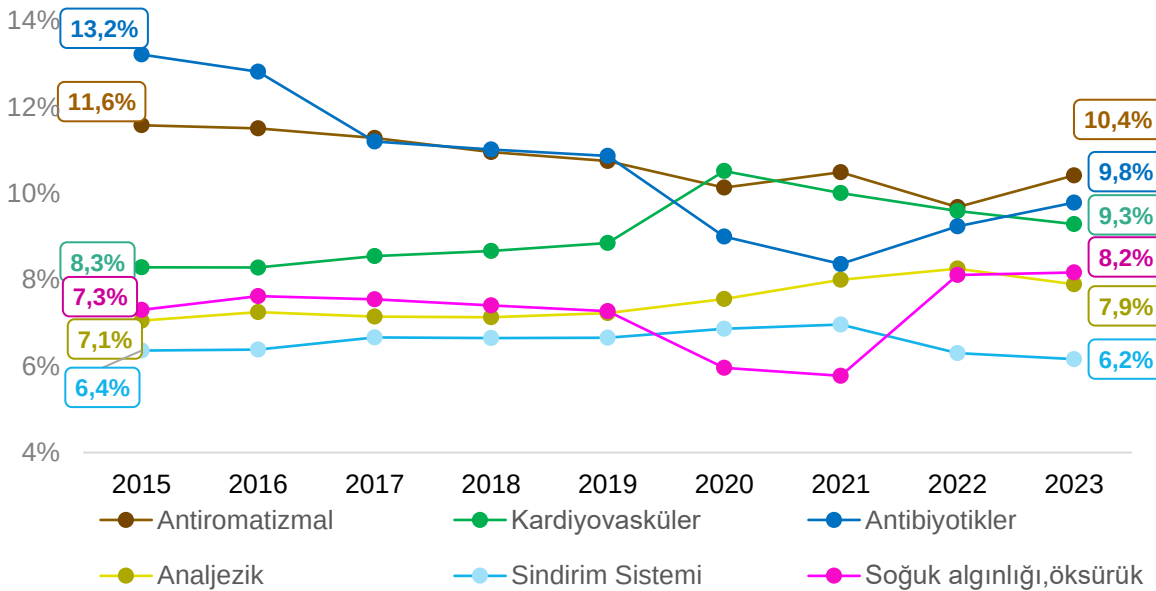

Kaynak: IQVIA, İEİS,

“Antibiyotik :Antibakteriyaller,Antimikotikler ve Antivirallerden olusan ATC grupları kullanılmıştır”

2023 yılında kutu bazında ise pazarda başı çeken tedavi grubu %10,4 ile antiromatizmal ilaçlar ve %9,8 ile antibiyotikler olmuştur. Özellikle antibiyotik ve soğuk algınlığı gibi reçete edilen ilaç gruplarında Covid 19 pandemi dönemi tedbirlerinin etkisi ile ortaya çıkan düşüş, 2023 yılıyla beraber pandemi öncesi seyrine geri dönmüştür.

Grafik 19 - Kutu Bazında Tedavi Grupları

Kaynak: IQVIA, İEİS,

“Antibiyotik :Antibakteriyaller,Antimikotikler ve Antivirallerden olusan ATC grupları kullanılmıştır”

E. Ortalama Fiyatlar

2015-2023 yılları arasında ilaçların ortalama fiyatı %826,6 artarak 78,9 TL olmuştur. Bu değişim, enflasyondan arındırıldığında reel olarak %13,1 oranında bir gerilemeye işaret etmektedir.

2022-2023 yılları arasında ortalama ilaç fiyatları karşılaştırıldığında, ilaç pazarında %83,6, referans ilaçlarda %86,7, eşdeğer ilaçlarda %91,7, ithal ilaçlarda %91,4, imal ilaçlarda %92,3 seviyesinde büyüme gerçekleştiği görülmektedir.

2023 yılında maliyetlerde yaşanan artışlar ve kurdaki hızlı yükselişler sonucunda, ilaç fiyatlarında bir önceki yılda olduğu gibi Temmuz ayında ikinci bir düzenleme yapılmış, Aralık ayında ise 2024 Dönemsel Avro Değeri uygulamaya alınmıştır. Kurda iki defa yapılan düzenlemeye rağmen 2022-2023 dönemi enflasyondan arındırıldığında ortalama fiyatlardaki artış oranı ilaç pazarında %39,6, referans ilaçlarda %41,9, eşdeğer ilaçlarda %45,7, ithal ilaçlarda %45,4 ve imal ilaçlarda %46,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 8- İlaç Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)

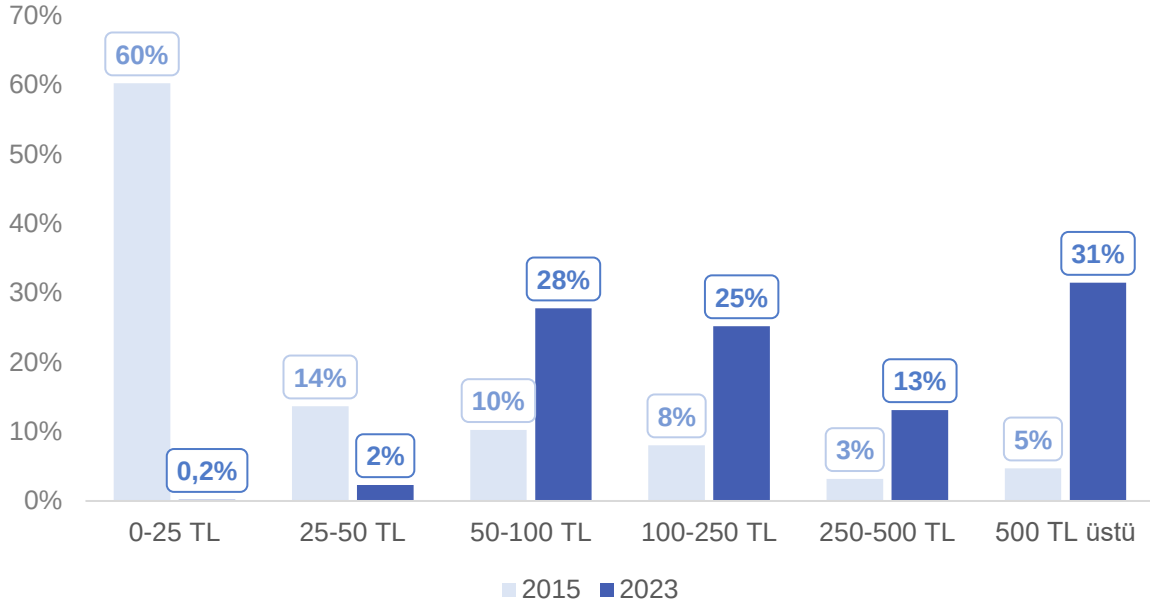
	İlaç	Referans	Eşdeğer	İthal	İmal
2015	8,5	13,6	4,6	23,5	4,6
2016	9,5	15,4	5,2	26,1	5,3
2017	11,0	18,2	6,0	30,9	6,3
2018	13,4	22,5	7,2	42,3	7,8
2019	17,2	29,2	9,5	66,8	10,2
2020	21,8	36,8	11,6	89,0	12,6
2021	26,2	44,0	14,1	109,7	15,5
2022	43,0	72,0	24,6	202,8	26,0
2023	78,9	134,4	47,1	388,2	50,0
Değişim Oranı					
2015-2023	826,3%	891,6%	917,4%	1553,9%	989,6%
2022-2023	83,6%	86,7%	91,7%	91,4%	92,3%
Reel Değişim Oranı					
2015-2023	-13,2%	-7,1%	-4,6%	55,0%	2,1%
2022-2023	39,6%	41,9%	45,7%	45,5%	46,1%

Kaynak: IQVIA, İEİS

F. Perakende Fiyat Aralıkları

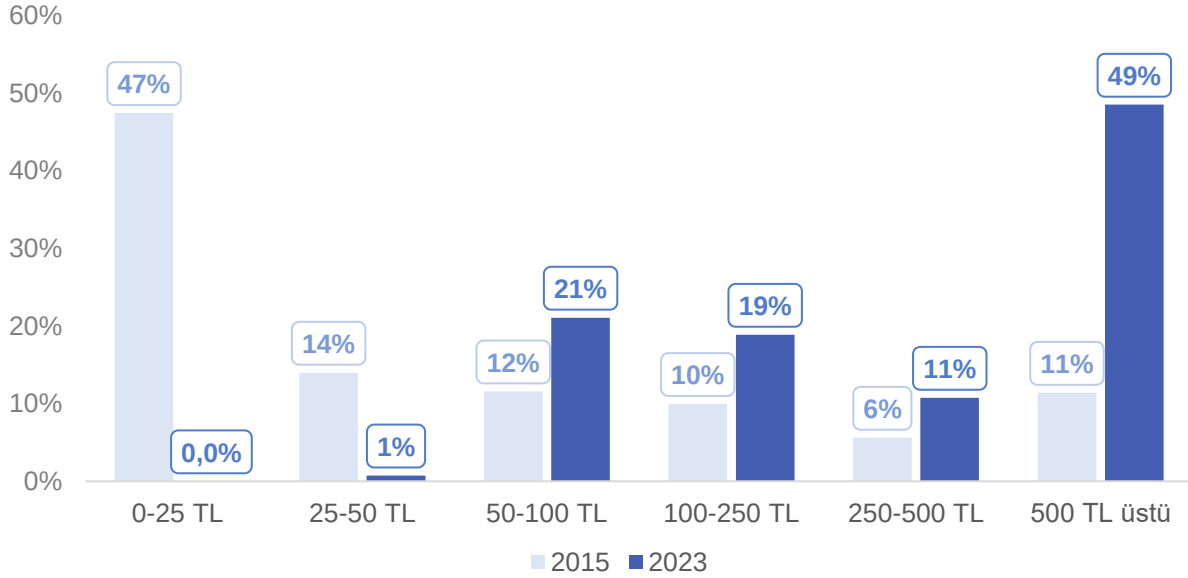
Pazardaki ilaçların adet bazında perakende satış fiyatı dağılımına bakıldığında 2015-2023 yılları arasında döviz kuruna bağlı fiyat artışları nedeniyle yapılan düzenlemelerle 0-25 TL fiyat aralığındaki ürünlerde oran neredeyse sıfır seviyesine gelmiştir. 2023 yılında 50 TL ve altındaki ürünlerin pazardaki payı %2,5 seviyesine inmiş, pazarda en büyük paya %31 ile 500 TL üzerindeki ürünler ulaşmıştır.

Grafik 20- Perakende Fiyat Dağılımı

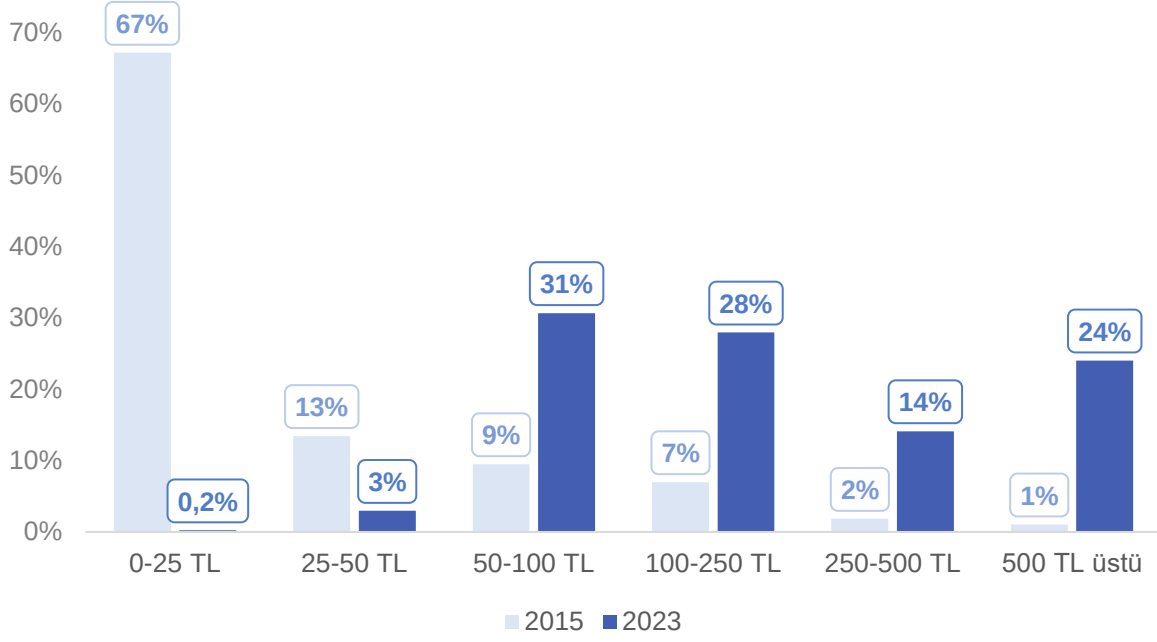
Son 9 yıl değerlendirildiğinde 25 TL altında hiç referans ilaç kalmamış, 50 TL altı referans ilaçların payı da %1 seviyesine inmiştir. 500 TL üzeri fiyatlı referans ürünlerin %49 ile adet bazında en yoğun bölümü oluşturmaktadır.

Grafik 21 - Referans Ürünler Fiyat Dağılımı

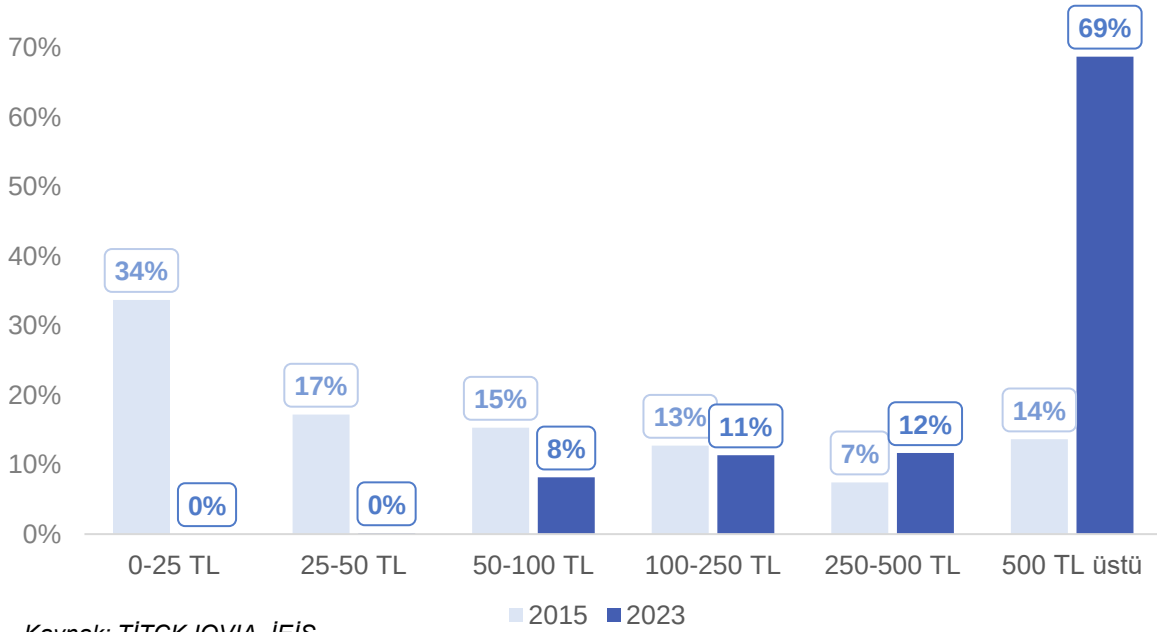
Eşdeğer ürünlerde 2023 yılı itibarıyla 25 TL altı fiyat aralığında yer alan ilaçlar sadece %0,2, 50 TL altı eşdeğer ürünlerin oranı ise %3,2 seviyesindedir. Eşdeğer ürünlerin en çok pazar payına sahip ürün grubu %59 ile 50-250 TL arasında kalan ürünlerden oluşmaktadır.

Grafik 22- Eşdeğer Ürünler Fiyat Dağılımı

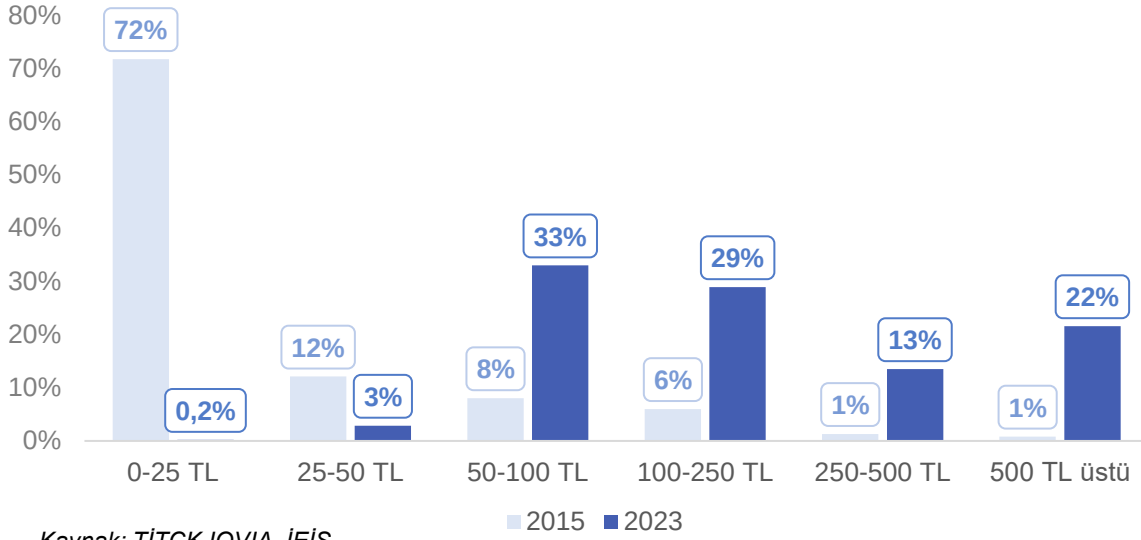
İthal ürünlerde 2023 yılı itibarıyla 50 TL altında sadece 2 ilaç bulunmakta, fiyatı 500 TL üzeri ilaçlar %69 ile en büyük payı almaktadır.

Grafik 23 - İthal Ürünler Fiyat Dağılımı

İmal ürünler içerisinde en çok paya sahip ürün grubu %33'lük pay ile 50-100 TL fiyat aralığındaki ürün grubudur. 2023 yılında 50 TL ve altında fiyata sahip ürünler imal ilaç pazarının %3,1'ini oluşturmaktadır.

Grafik 24- İmal Ürünler Fiyat Dağılımı

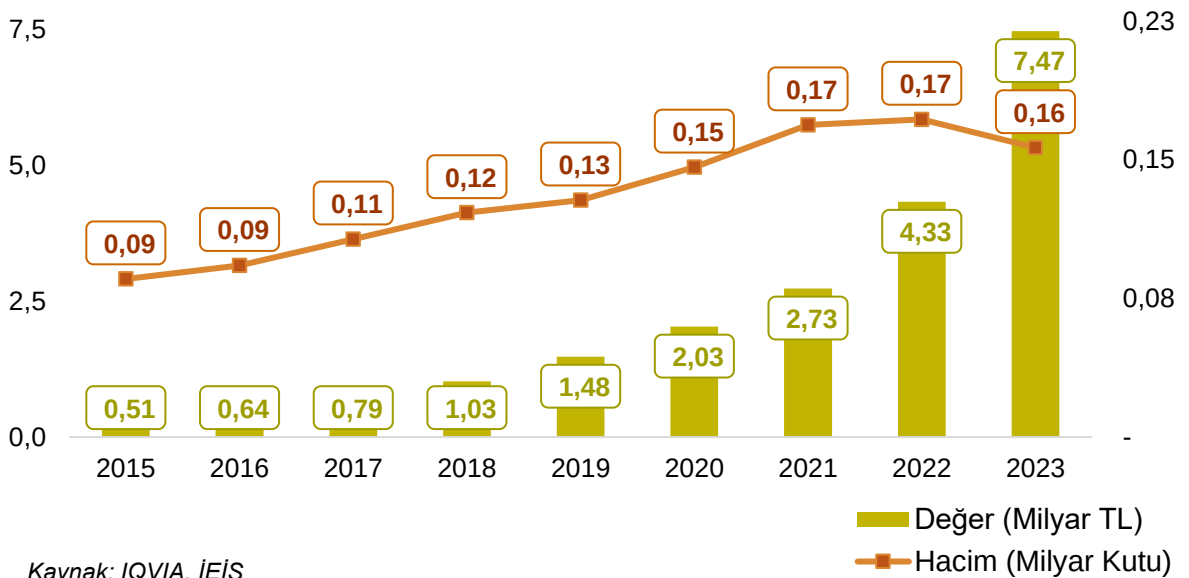

1.2. Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı

Özel tıbbi amaçlı gıda pazarı, Sağlık Bakanlığı'ndan onaylı enteral beslenme ve tıbbi amaçlı mamalardan oluşmaktadır. Bu ürünler hastalık, sağlıkta bozukluk veya tıbbi durumdan etkilenen veya bu nedenlerle beslenme bozukluğu olan kişilerin besin gereksinimlerini karşılamak amacıyla hazırlanan, sağlığın geliştirilmesinden ziyade destek tedavide kullanılmaktadır.

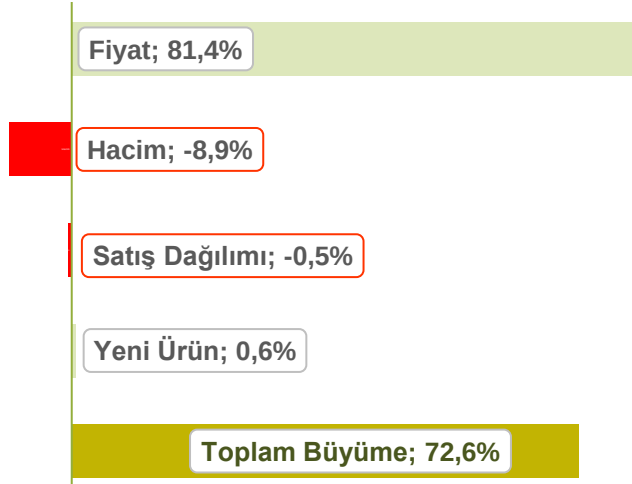
Bu ürün grubunda Türkiye pazarı tamamen referans ürünlerden oluşmakta, ayrıca değerde %98,4, kutuda %99 oranında geri ödeme kapsamında yer almaktadır. Özel tıbbi amaçlı gıdalar pazarı 2023 yılında değerde %72,6 büyüme ile 7,47 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2023 yılları arasında toplam büyüme %1353,3 seviyesinde olup bileşik bazda büyüme (CAGR) yıllık %39,7 düzeyindedir. Aynı dönemde büyüme enflasyon etkisinden arındırılarak incelendiğinde ise %36,2 oranında reel büyümeye karşılık gelmektedir.

Grafik 25- Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı

Özel tıbbi amaçlı gıdalar kutu bazında incelendiğinde 2023 yılında %8,9 oranında küçülürken, 2015-2023 yılları arasındaki büyüme %83 seviyesindedir.

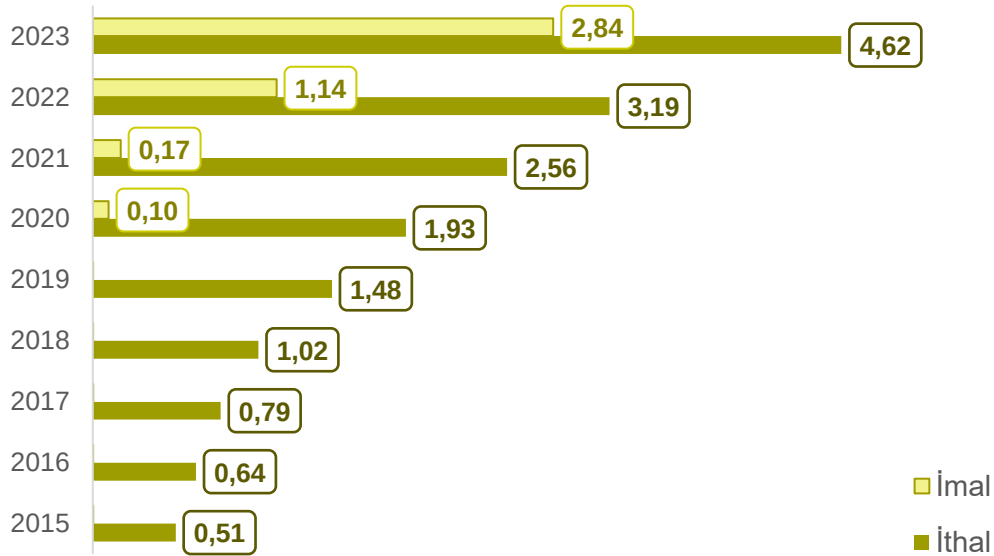
Grafik 26- Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı Büyüme Dağılımı

Kaynak: IQVIA, İEİS

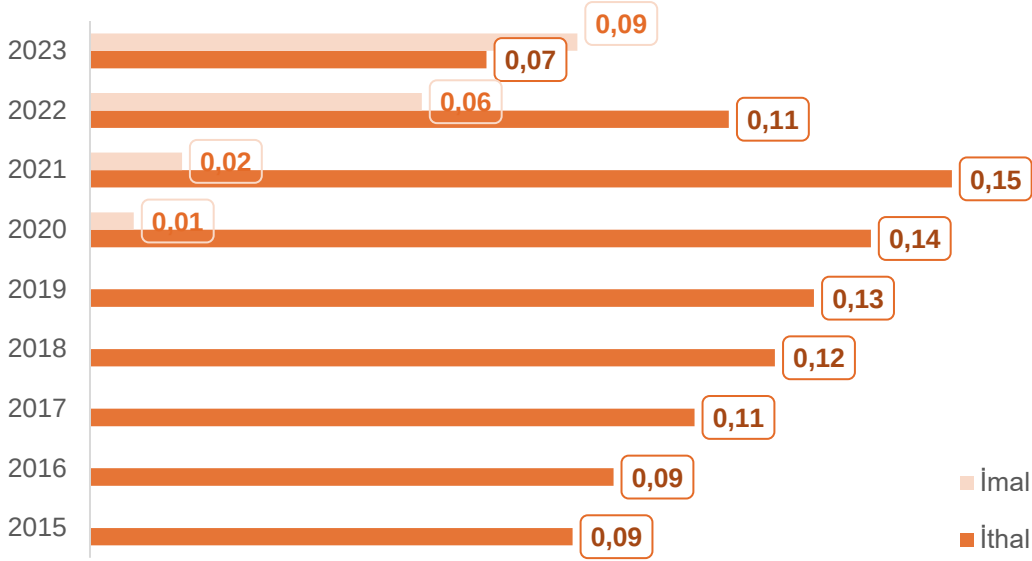
Son yıllara kadar tamamı ithal referans ürünlerden oluşan pazarda, ülkemizde kurulan ve sayısı 4'e ulaşan üretim tesislerinin faaliyete geçmesi ile imal ürünlerin payı hızlı bir yükseliş içine girmiş kutu bazında imal ürünler ithal ürünlerin önüne geçmiştir.

Grafik 27- Değer Bazında İmal - İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar TL)

Kaynak: IQVIA, İEİS

Grafik 28- Kutu Bazında İmal- İthal Özel Tıbbi Amaçlı Gıda Pazarı (Milyar kutu)

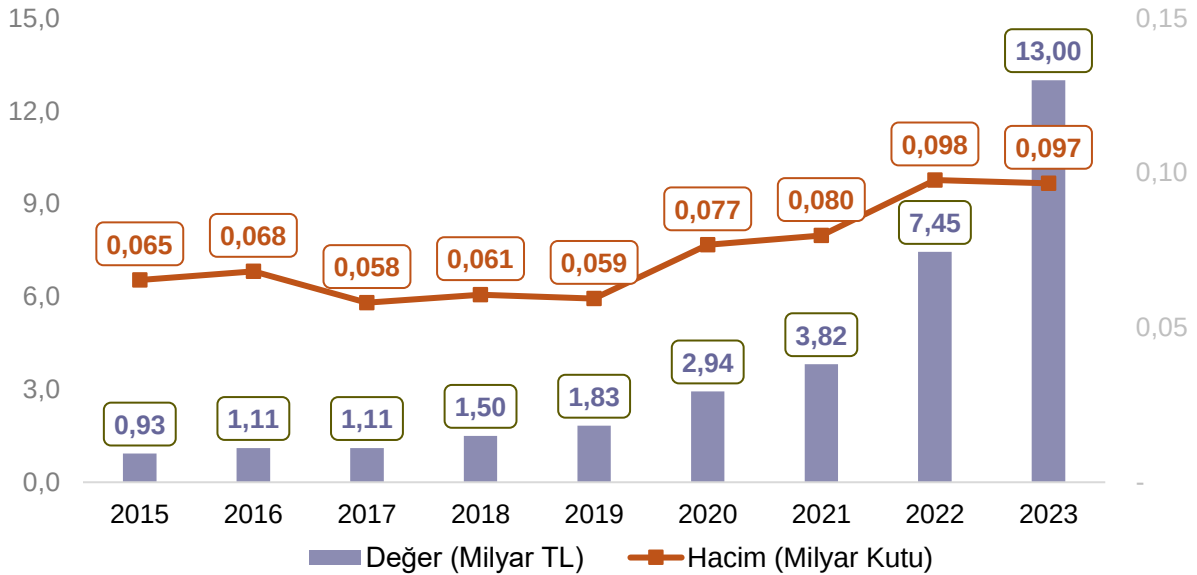

Kaynak: IQVIA, İEİS

1.3. Sağlık Ürünleri Pazarı

Söz konusu pazar, ilaç şirketlerinin de portföylerinde yer alan Sağlık Bakanlığı'ndan onaylı geleneksel bitkisel tıbbi ürünler, farmasötik formdaki bazı tıbbi cihazlar ile Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan onaylı mamalar, vitaminler ve gıda takviyelerinden oluşmaktadır.

Grafik 29 - Sağlık Ürünleri Pazarı

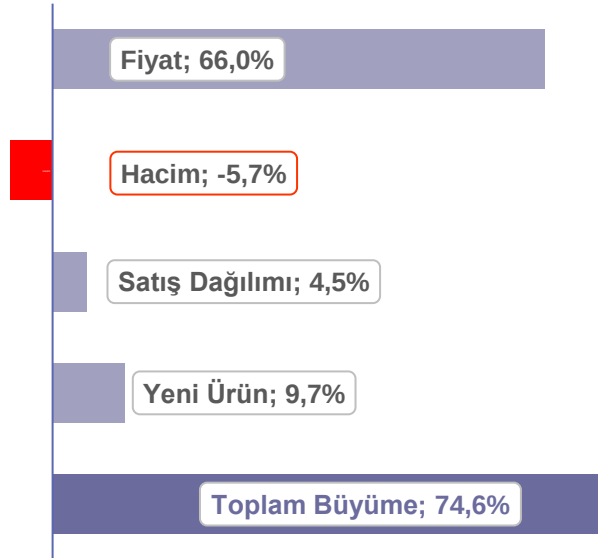

Kaynak: IQVIA, İEİS

Covid-19 pandemi sürecini takiben bağışıklık sistemlerini güçlendirmeye yönelik birçok bilginin sosyal iletişim kanallarında yoğun biçimde dolaşıma girmesiyle 2020 yılından

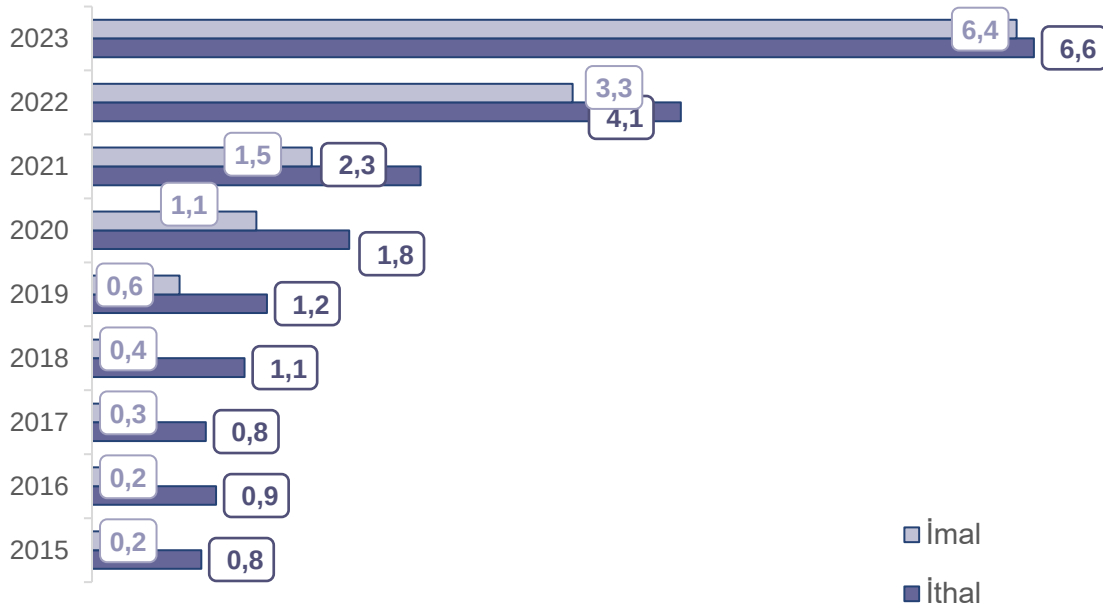
itibaren hızla büyüyen pazar 2023 yılında hacimde %1,1 oranında gerileyerek 97 milyon kutu, değerde %75 büyümeyle 13 milyar TL seviyesine gelmiştir. Kutu bazında %75'ini vitamin ve gıda takviyesi gibi ürünlerin oluşturduğu sağlık ürünleri pazarı 2015-2023 yılları arasında değer bazında 14 kat büyümüştür.

Grafik 30- Sağlık Ürünleri Pazarı Büyüme Dağılımı

Kaynak: IQVIA, İEİS

Grafik 31 – Değer Bazında İmal - İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyar TL)

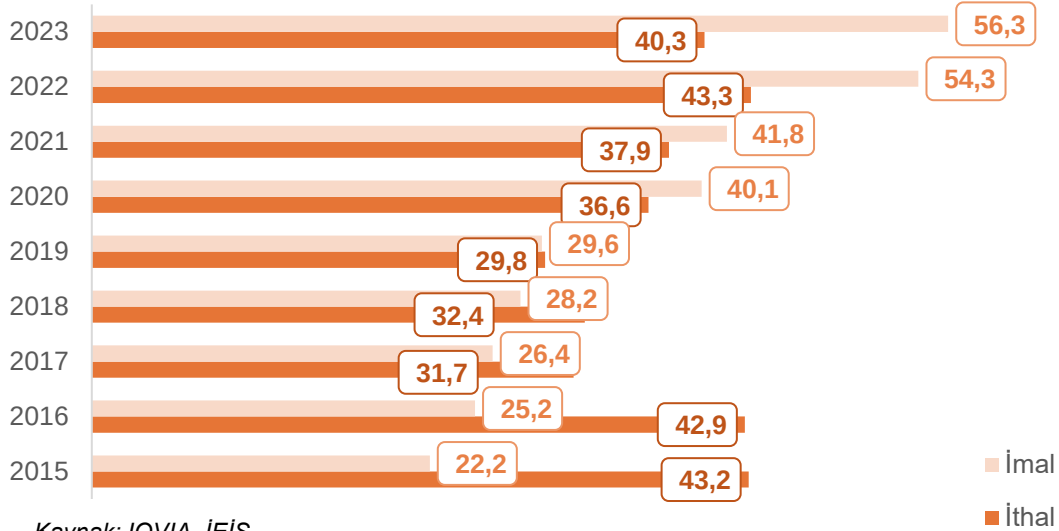
Kaynak: IQVIA, İEİS

2023 yılında sağlık ürünleri pazarında yer alan ithal ürünler değerde %60 büyüme ile 6,6 milyar TL'ye, imal ürünler ise değerde %92,4 büyüme ile 6,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2015-2023 dönemi incelendiğinde ithal ürünler değer bazında %762,5 imal ürünler ise %3704,8 oranında büyümüştür. Toplam sağlık ürünleri pazarı aynı

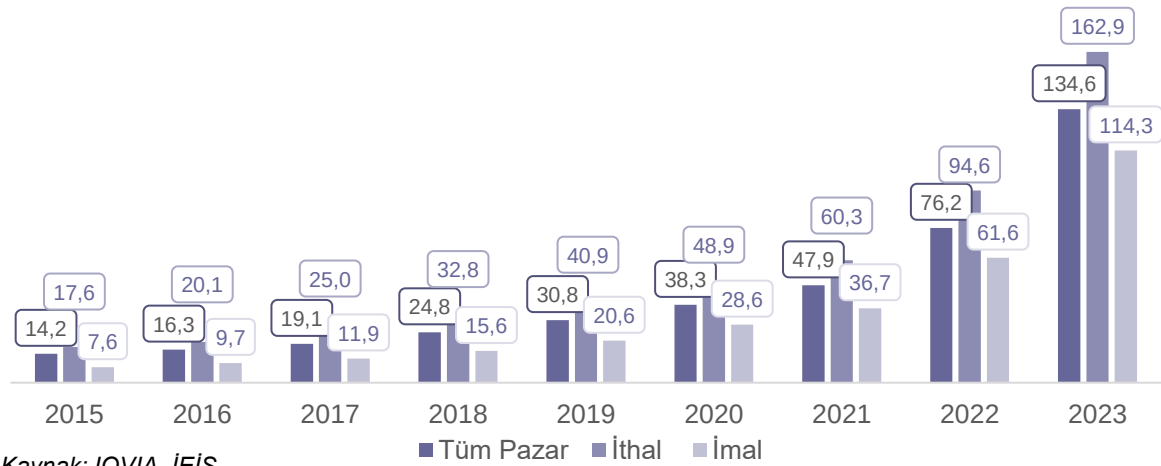
dönemde %1297,9 oranında büyümesine rağmen reel olarak incelendiğinde büyüme %31 seviyesinde kalmaktadır.

Sağlık ürünleri pazarı 2023 yılında ithal ürünlerde %7 oranında düşüşle 40,3 milyon kutuya gerilerken, imal ürünlerde %3,6 oranında büyümeyeyle 56,3 milyon kutuya ulaşmıştır. 2015-2023 döneminde ise ithal ürünler kutuda %6,7 gerilerken, imal ürünler %153,4 oranında büyümüş, tüm sağlık ürünleri pazarı ise toplamda %47,7 oranında büyümüştür.

Grafik 32 – Kutu Bazında İmal - İthal Sağlık Ürünleri Pazarı (Milyon kutu)

Grafik 33 - Sağlık Ürünleri Pazarı Ortalama Fiyat Dağılımı (TL)

2015 yılında 14,2 olan ortalama fiyat %846,6 oranında artarak 2023 yılında 134,6 seviyesine yükselmiştir. Aynı dönemde ithal ürünlerin ortalama fiyatı %824,7 artarak 17,6 TL seviyesinden 162,9 TL'ye, imal ürünlerin ortalama fiyatı ise %1401,4 artarak 7,6 TL'den 114,3 TL'ye ulaşmıştır.

2. Ruhsatlandırma Süreçleri

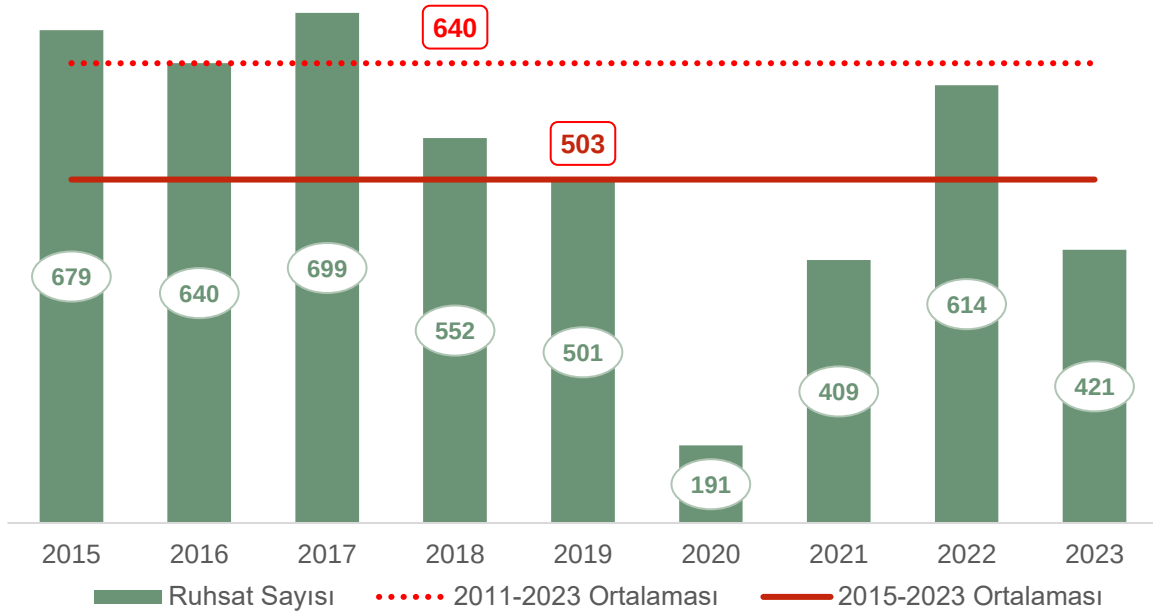
Son yıllarda yeni ilaçların ruhsatlandırılmasında yaşanan sorunlar, sektörün önünü tıkayan başlıca konulardan biri olmuştur. 2020 yılında en üst seviyesine ulaşan sorun sonraki iki yılda toparlanma eğilimine girse de 2023'te yaşanan gerileme sektörün endişelerinin artmasına sebep olmuştur.

Nitekim, 2023 yılında çıkan yeni ruhsat sayısı 421'ye gerileyerek 2011-2023 dönem ortalaması olan 640 ruhsat sayısının çok altında kalmıştır.

Ruhsat sürecinin uzaması ve yeni ilaçların piyasaya sunulamaması hem firmaların ileriye dönük yatırım ve planlamalarına darbe vurmakta hem de tüketicinin alternatif ilaçlara ulaşımını geciktirmektedir. Buna ilave olarak yeni ilaçların piyasaya sunulamaması; üretim, istihdam, SGK alımları nedeniyle kamu maliyesi ve ihracat üzerinde de olumsuz yönde etki yapmaktadır.

Ülkemizde yaşanan pandemi ve deprem felaketinde üzerine düşen ağır görevleri zamanında ve layıkıyla yerine getiren ilaç endüstrisi, bir taraftan hızlı bir şekilde artan maliyetler ve kur problemleriyle mücadele ederken çözüme ulaşmasını beklediği ruhsatlanmada yaşanan problemlerin tekrar artmaya başlaması endüstrimizin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir.

Grafik 34 – Yeni Ürün Ruhsat Sayısı

Kaynak: TİTCK, IEİS

3. Yatırım Teşvikleri

2009 yılında yürürlüğe giren 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, daha önce değişik kamu kurumları tarafından farklı şekillerde uygulanan yatırım teşvikleri, olumlu yönde çok önemli değişikliklere uğrayarak Ticaret Bakanlığının koordinasyonunda tek elden yönetilmeye başlanmıştır. Bu kararla, ilaç sektörünün genel ve bölgesel teşvikler dışında, biyoteknolojik, onkolojik ilaçlar ile kan ürünlerine yönelik yatırımlarının öncelikli yatırım kapsamına alınması hedeflenmiştir.

İlaç yatırımları, 2015 yılında 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında yapılan değişiklikle ileri teknoloji sınıfına alınarak 5. Bölge teşviklerinden yararlanır hale gelmiştir. Bu gelişmelerin etkisiyle, ilaç sektöründe 2015-2023 arasındaki dönemde toplam 140,5 milyar TL tutarında sabit yatırım teşviği alınmıştır. Bu yatırımlarla 14.900 kişiye yeni istihdam sağlanması öngörülmüştür.

2015 yılında 3,4 milyar TL, 2022 yılında ise 5,7 milyar TL olan sabit yatırım tutarı 2023 yılında 27 milyar TL'ye seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 9- İlaç Endüstrisinde Yatırım Teşvikleri

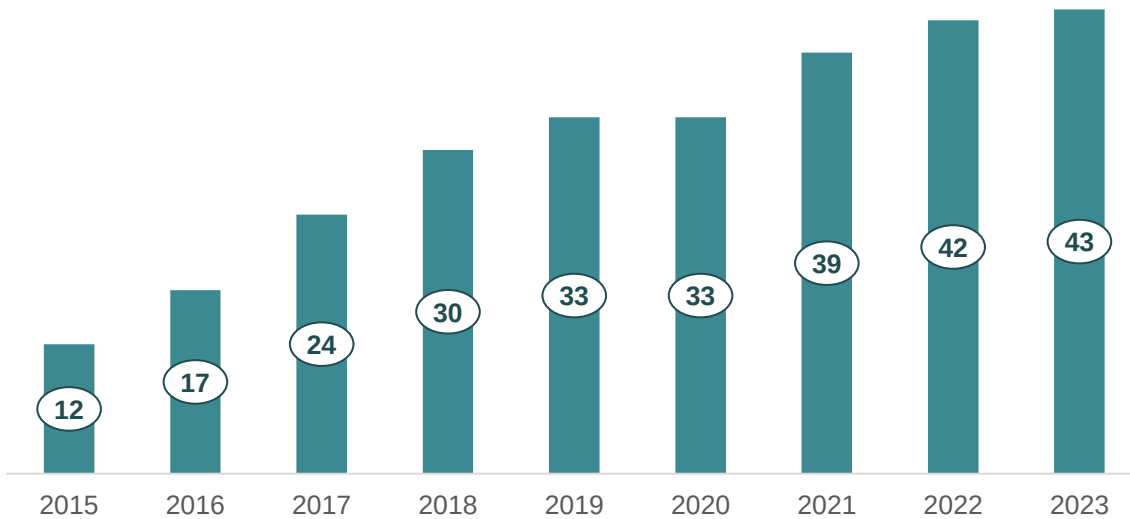
	Belge Adedi		Sabit Yatırım (Milyon TL)			Yatırımla Sağlanan İstihdam		
	İlaç	Toplam	İlaç	Toplam	Pay	İlaç	Toplam	Pay
2015	21	3.722	3.406	580.496	0,59%	913	132.302	0,69%
2016	15	4.707	3.891	551.327	0,71%	889	157.940	0,56%
2017	31	6.841	41.183	1.003.770	4,10%	2.108	227.231	0,93%
2018	28	5.501	4.473	756.467	0,59%	1.118	265.606	0,42%
2019	36	5.406	9.332	550.816	1,69%	1.073	197.089	0,54%
2020	48	10.152	33.419	811.047	4,12%	3.369	300.564	1,12%
2021	40	12.485	12.049	847.040	1,42%	2.455	370.889	0,66%
2022	32	13.540	5.720	1.334.829	0,43%	1.096	361.311	0,30%
2023*	36	11.868	27.016	1.961.277	1,38%	1.879	259.866	0,72%

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 30.09.2023 veri seti*, İEİS

4. Ar-Ge Faaliyetleri

İlaç endüstrisi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından akredite edilmiş 43 Ar-Ge merkezi, yaklaşık 2.320 Ar-Ge çalışanıyla ülkemizin sanayi dönüşümüne önemli katkı sağlayan öncelikli sektörler arasında yer almaktadır. Ar-Ge alanında gerçekleştirilecek ilerlemeyle ithalatına bağımlı olduğumuz ürünlerin ülkemizde üretimi sağlanabilecektir.

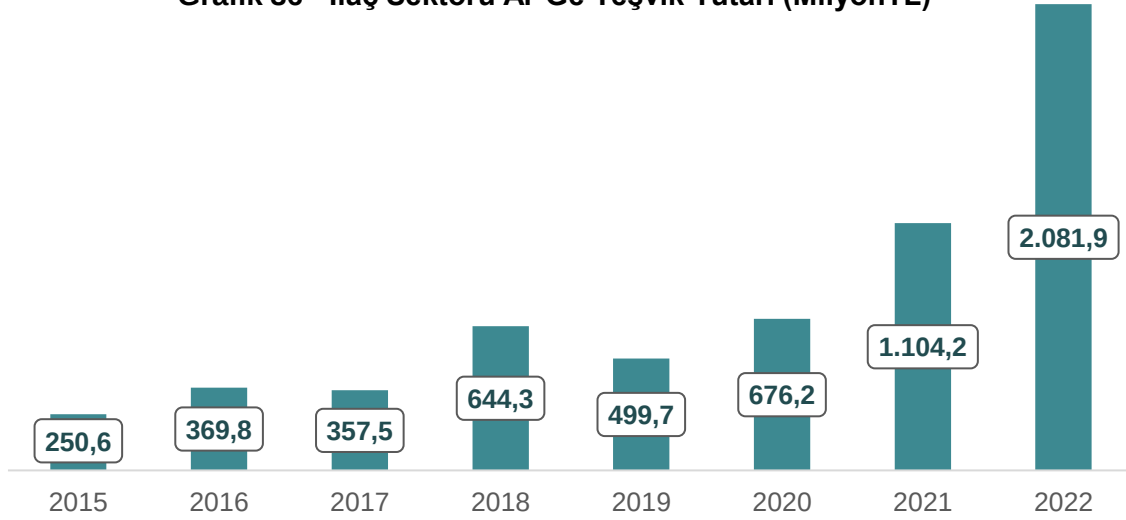
Grafik 35 - İlaç Sektörü Akredite Ar-Ge Merkezi Sayısı

Kaynak: STB, İEİS

İlaç Ar-Ge merkezlerinin aldığı teşvik tutarları, 2015 yılındaki 250,6 milyon TL düzeyinden 2022 yılında %731 artışla 2.081,9 milyon TL'ye yükselmiştir.

Grafik 36 - İlaç Sektörü Ar-Ge Teşvik Tutarı (Milyon TL)

Kaynak: TÜİK, İEİS

5. İlaç Üretimi

Türkiye ilaç endüstrisi asırlık bir geçmişe, yüksek üretim teknolojisine, kapasitesine ve nitelikli iş gücüne sahip, küresel rekabette gücünü korumak için sürekli ileri teknolojilere yatırımı yapan güçlü bir endüstrisidir. Aralık 2023 itibarıyla ülkemizde uluslararası standartlarda 99 adet ilaç ve 10 radyofarmasötik ilaç olmak üzere 109 üretim tesisi ve 13 adet hammadde üretim tesisi bulunmaktadır.

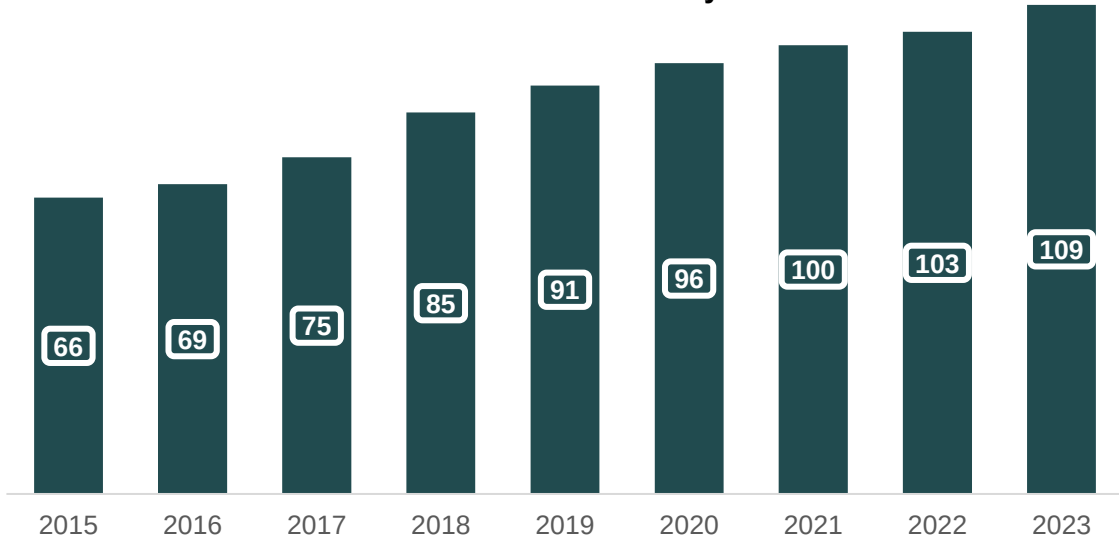
Ayrıca son yıllarda hastalık veya tıbbi durumdan etkilenecek beslenme bozukluğu olan kişilerin beslenmesine ve tedavisine destek amacıyla kullanılan özel tıbbi amaçlı gıdalarında 4 tesis ile üretimine ülkemizde başlanmıştır.

Endüstrinin gündemindeki öncelikli konulardan birisi yurtiçi üretimdir. 4 Eylül 2022 tarihli ve 31943 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) yayımlanan Orta Vadeli Program’da (2023 – 2025) da küresel rekabet gücümüzün artırılması ve dışa bağımlılığın azaltılması için ihtiyaç duyulan aşı, ilaç, tıbbi cihaz, tanı kiti ve yapay zekâ tabanlı sağlık teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik projelerin destekleneceği kayıt altına alınmıştır.

Ayrıca, 25 Ekim 2022 tarihli ve 31994 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) yayımlanan 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı’nda da ilaç, stratejik önemi haiz alan olarak nitelendirilmiş, COVID-19 pandemisinin ilaç sektörünün kapasitesinin ve çeşitliliğinin, acil durumlara hızlı yanıt vermedeki yeteneği ile Ar-Ge faaliyetlerinin önemini ortaya koyduğu ifade edilmiştir. Anılan Program’da ilaveten; aşı, ilaç, koruyucu ekipman ve tıbbi cihazlarda yerleşme politikalarına gereksinimin daha belirgin hale geldiği vurgulanmıştır.

Bu itibarla, ilaçta ve aşıda tedarik güvenliğinin sağlanması adına sürdürülebilir yerleşme/yerleşme politikalarının geliştirilmesi; tedarik güvenliğini temin etmek üzere hammadde, ara ürün, etkin madde, ambalaj malzemelerinde üretim alt yapısının güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Grafik 37 - Üretim Tesisi Sayısı

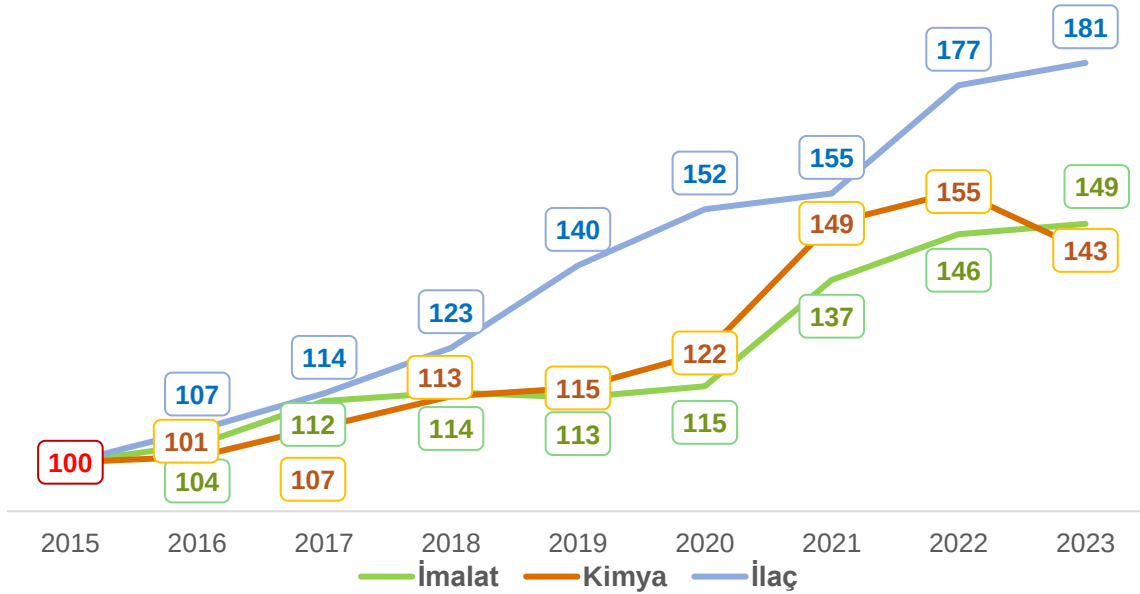

Kaynak: TİTCK, İEİS

2021 yılından itibaren başlayan küresel tedarik zorlukları ve yüksek oranlı maliyet artışlarının baskısına rağmen üretimini kesintisiz sürdürmeye devam eden Türk ilaç endüstrisi, ilaç arz güvenliği ve vatandaşlarımızın ilaca erişimini öncelikli amaç olarak belirlemiştir.

Sanayi üretim endeksi verilerine göre, 2023 yılında imalat sektörü %1,4 büyüme ile 149 puana ulaşırken, kimya sektörü %7,7 gerileme ile 143 puan seviyesine inmiştir. İlaç sektörü ise %2,6 büyüme ile 181 puana ulaşarak üretimini artırmaya devam etmiştir. 2015-2023 yılları arası dönemde imalat sektöründe üretim %48,6, kimya sektöründe üretim %43,2 büyürken ilaç sektöründe üretim %81,3 oranında artmıştır.

Grafik 38- Sanayi Üretim Endeksi Değişimi (2015-2023)

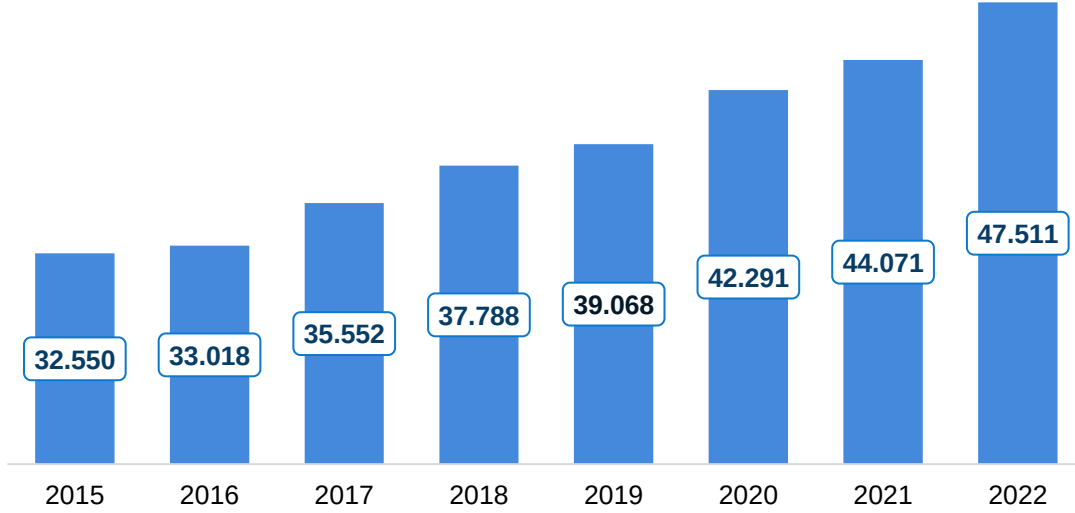

Kaynak: TÜİK, İEİS

6. İstihdam

2022 yılında, Türkiye toplam istihdamında 2021 yılına göre %6,6 artış gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ilaç endüstrisi istihdamı ise %7,8 artışla 47.511 kişiye ulaşmıştır.

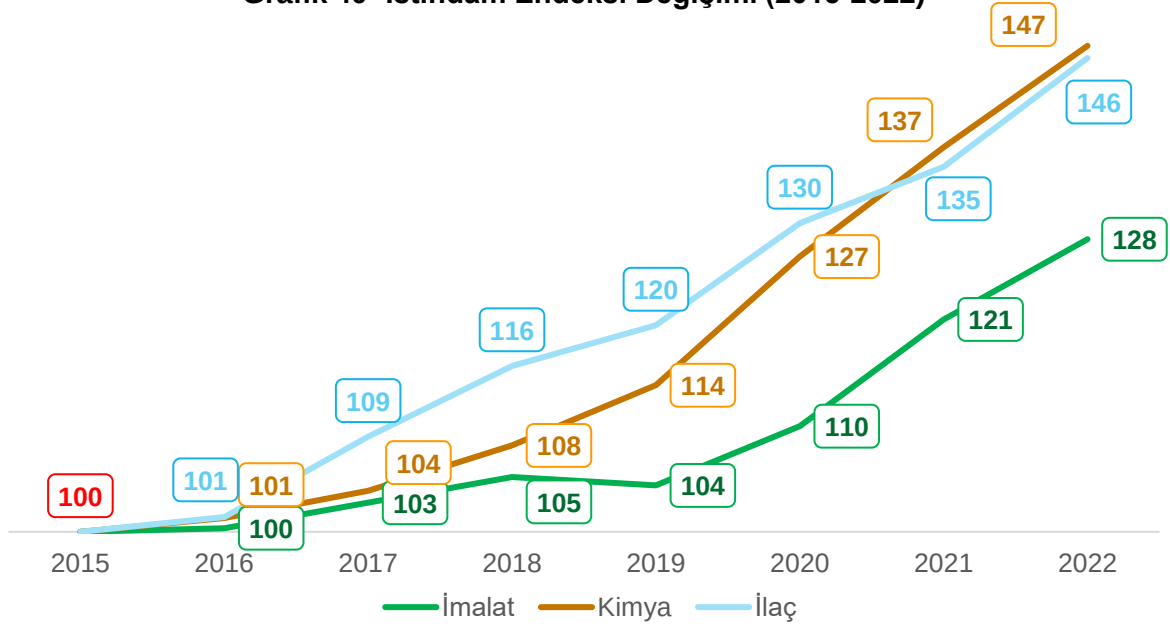
Grafik 39 - İlaç Endüstrisinde İstihdam (Kişi sayısı)

Kaynak: TÜİK, İEİS

2015-2022 yılları arasında istihdam verileri endekslendiğinde, ilaç sektörünün %46 büyüme ile aynı dönemde %23 olan Türkiye istihdamının üzerinde güçlü bir performans sergilediği görülmektedir.

Grafik 40- İstihdam Endeksi Değişimi (2015-2022)

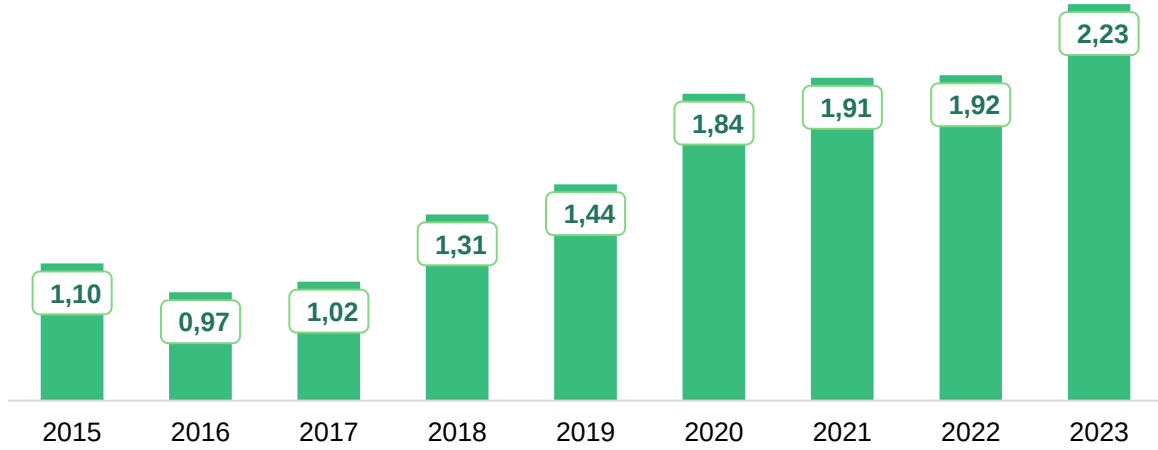

Kaynak: TÜİK, İEİS

7. Dış Ticaret

Son üç yılda yatay bir seviyede ilerleyen ilaç ihracatı 2023 yılında %16,2 büyüme oranıyla 2,23 milyar dolar ile tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin toplam ihracatının %69,4 oranında büyüdüğü 2015 – 2023 arası dönemde ilaç ihracatı tüm zorluklara rağmen %102,9 artışla Türkiye ortalamasının üzerinde güçlü bir performans sergilemiştir.

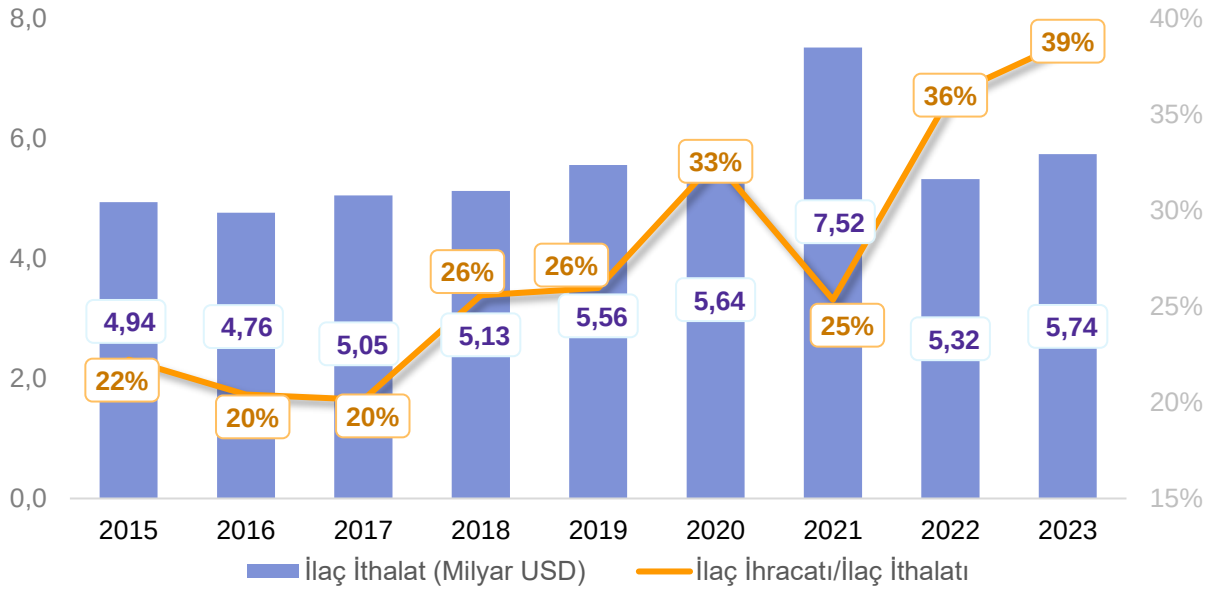
Grafik 41 - İlaç Endüstrisinde İhracat Değeri (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TÜİK, İEİS

2023 yılında ilaç ithalatı, %7,8 oranında artarak 5,74 milyar ABD doları seviyesine çıkmıştır. 2015-2023 yılları arası dönemde ilaç ithalatının büyüme oranı ise %16,2 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ilaç ihracatının ithalatı karşılama oranı ise % 22 seviyesinden 2023 yılında %39 düzeyine kadar yükselmiştir.

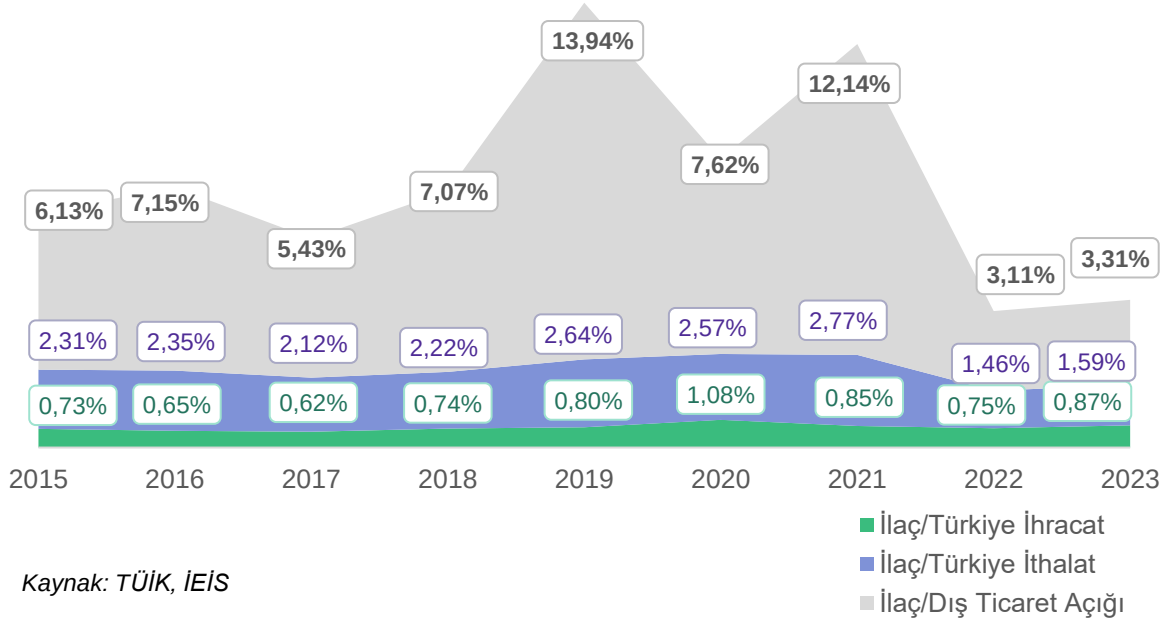
Grafik 42 - İlaç Endüstrisinde İthalat Değeri

Kaynak: TÜİK, İEİS

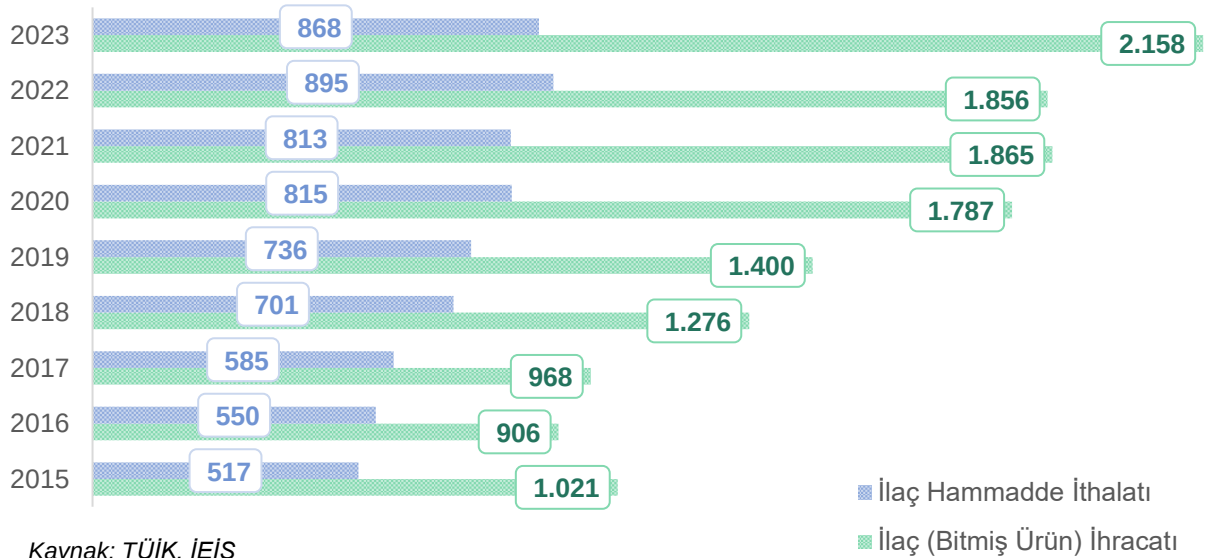
İlaç ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı 2020 yılında tarihinde ilk defa %1'in üzerine çıkmış ve ilacın dış ticaret açığı içindeki payını aşağıya çekmişti. Bu durum göstermektedir ki katma değeri yüksek bir endüstri olan ilaç endüstrisi ülkemizin dış ticaret açığının kapatılmasında öne çıkan en önemli sektörlerden biridir. 2023 yılında ilacın ihracat içindeki payı %0,87, ithalat içindeki payı %1,59 seviyesinde gerçekleşmiş bunun sonucunda dış ticaret içindeki payı %3,31 seviyesinde kalmıştır.

Grafik 43 - Türkiye Dış Ticareti İçerisinde İlaç Endüstrisi

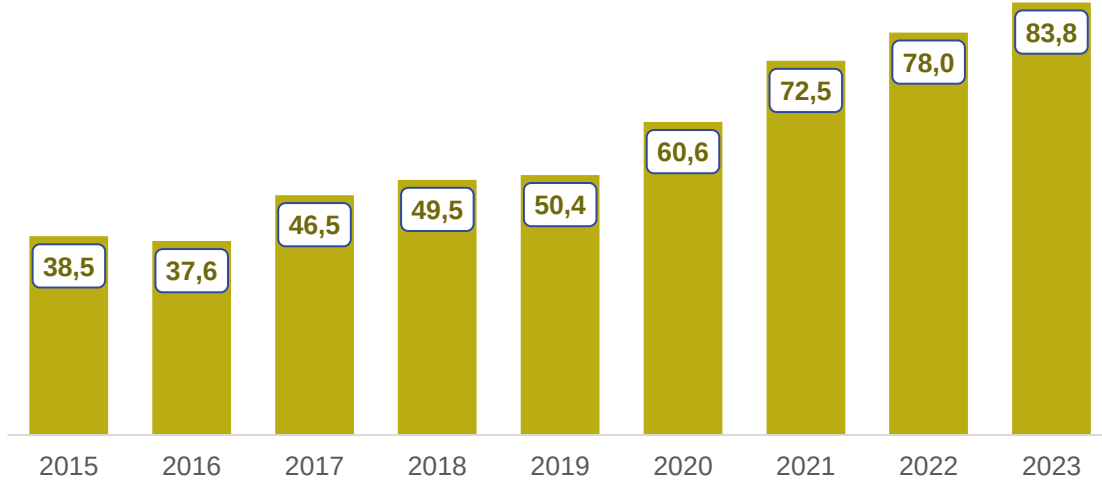
İlaç hammadde ithalatı ve ilaç bitmiş ürün ihracatı incelendiğinde ilaç endüstrisinin ülke ekonomisine sağladığı katkı daha net görülmektedir. Nitekim, 2023 yılında da pandemi sonrası başlayan maliyet ve kur artışlarının devam etmesine rağmen 868 milyon ABD doları tutarında hammadde girişine karşın 2,16 milyar ABD doları nihai ürün ihracatı gerçekleştirilmiştir. İlaç ithalatında bitmiş ürünlere olan ihtiyacın yurtiçi üretim imkanlarıyla karşılanması sağlandığında hem ihracat artacak hem de dış ticaret açığının azalmasına katkı sağlanacaktır.

Grafik 44 - İlaç Dış Ticaretinde Bitmiş Ürün Hammadde Karşılaştırması (Milyon ABD Doları)

2015-2023 yılları arası dönemde ihracat miktarı incelendiğinde ilaç ihracatının 2015 yılındaki 38,5 milyon kilogramdan 2023 yılında %117,7 artış oranı ile 83,8 milyon kilografa ulaştığı görülmektedir.

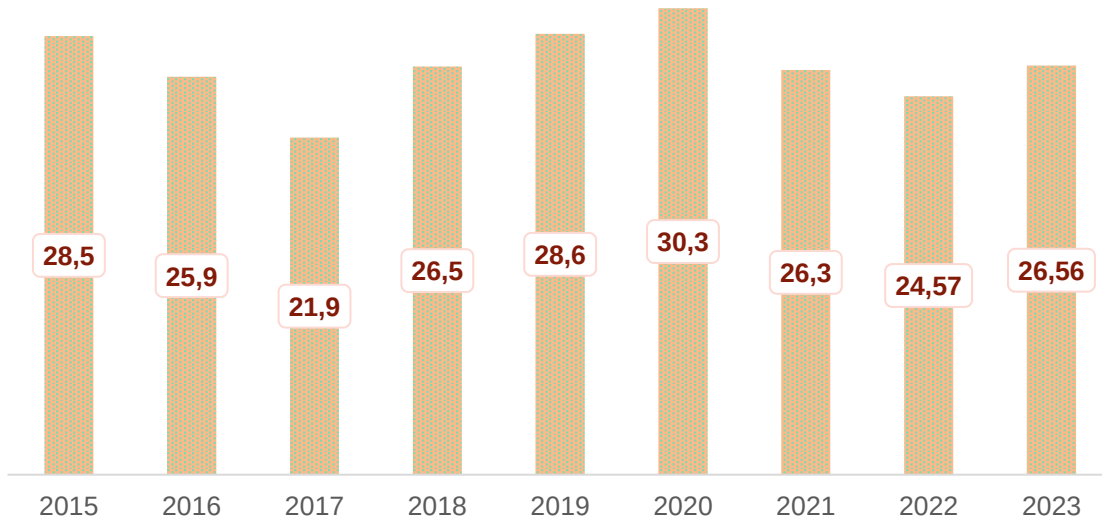
Grafik 45 - İlaç Endüstrisinde İhracat Miktarı (Milyon Kg)

Kaynak:TÜİK, İEİS

İlaç ihracatı kilogram olarak artmakta fakat kilogram başı ihracat fiyatı aynı oranda yükselmemektedir. Aynı dönem incelendiğinde kilogram başı ihracat fiyatı 28,5 ABD dolarından %6,8 azalarak 26,6 ABD dolarına gerilemiştir. Ülkemizde uygulanmakta olan fiyat odaklı politikaların kilogram fiyatının dolayısıyla ihracat değerinin olması gerekenin altında kalmasının başlıca sebebi olduğu aşikardır.

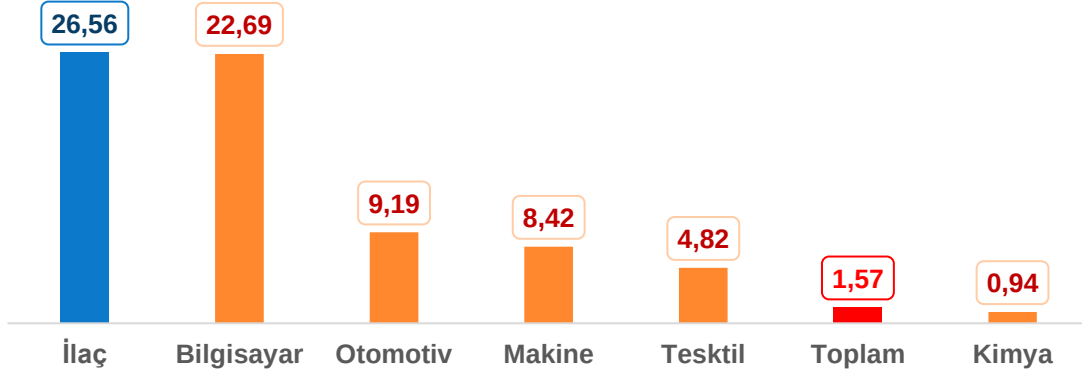
Grafik 46 - İlaç İhracatı Kilo Fiyatı (ABD Doları)

Kaynak:TÜİK, İEİS

Endüstrimizin kilogram başı ihracat değeri 1,57 ABD doları olan Türkiye ortalamasının ve birçok sektörün üzerinde olmasına rağmen potansiyel katma değerinin çok altında seyretmektedir.

Grafik 47 - Bazı Sektörlerde İhracat Kilo Fiyatı (ABD Doları)

Kaynak: TÜİK, IEIS

Ülkemizdeki ilaç fiyatlarının ihracat yaptığımız ülkelerde referans /kaynak fiyat olarak kabul edilmesi, firmalarımızın diğer ülke pazarlarına olması gerekenden daha düşük fiyatla girmesine neden olmaktadır. İhracata yönelik hedef ülkelerde yaşanan ruhsatlandırma, gümrük gibi süreçlere ilişkin yaşanan sorunlar, ilaç firmalarının çok büyük bedellerle destek verdiği ve ülkemiz kamu yararı için oluşturulan fiyatlandırma politikasından yararlanılarak ilaç firmalarının onayı olmaksızın yapılan ihracat gibi sorunların çözümü sanayimizin dünyanın önde gelen ilaç üreticilerinden ve ihracatçılarından birisi konumuna gelmesi için önem taşımaktadır.

İhracat yapılan ülkeler incelendiğinde 2023 yılında Avrupa Birliği (AB), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere yaklaşık 185 adet ülkeye ihracat gerçekleşmiştir. Asya bölgesi %48 ile ilaç ihracatının en yoğun olduğu pazarı oluştururken %42,9 ile Avrupa ikinci sırayı almaktadır. 2023 yılında ilaç ihracatının gerçekleştirildiği ilk 20 ülke tüm ilaç ihracatının %72'sine karşılık gelmektedir.

Tablo 10 – İlaç İhracatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)

ABD Dolar (milyon)	2022	2023	Pay 2023	Değişim
Güney Kore	434	458	21%	6%
Macaristan	56	169	8%	202%
Gürcistan	66	140	6%	113%
Irak	109	110	5%	1%
Polonya	40	101	5%	153%
İran	86	85	4%	-1%
Azerbaycan	64	59	3%	-6%
Kazakistan	95	59	3%	-39%
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	38	58	3%	53%
Özbekistan	92	50	2%	-46%
Almanya	39	41	2%	5%
Rusya Federasyonu	42	37	2%	-13%
Suriye	31	36	2%	16%
Bulgaristan	30	31	1%	3%
Slovenya	16	30	1%	85%
İsviçre	29	29	1%	-1%

Fransa	21	28	1%	36%
Arnavutluk	25	28	1%	14%
Moldova	22	27	1%	21%
Kırgızistan	23	26	1%	14%
Liste Toplamı	1.358	1.602	72%	18%
Toplam İhracat	1.916	2.226	100%	16%

Kaynak: TÜİK, İEİS

2023 yılında 117 ülkeden gerçekleşen ilaç ithalatının %61,3'ü Avrupa bölgesinden %22,8'i Asya bölgesinden gerçekleştirilmiştir. İlaç ithalat sıralamasında ilk 20 ülke ithalatı 2023 ilaç ithalatının %96'sına karşılık gelmektedir.

Tablo 11 – İlaç İthalatında İlk Yirmi Ülke (Milyon ABD Doları)

ABD Dolar (milyon)	2022	2023	Pay 2023	Değişim
Almanya	988	969	17%	-2%
ABD	525	778	14%	48%
Çin	565	526	9%	-7%
İrlanda	320	441	8%	38%
Güney Kore	481	377	7%	-22%
İtalya	340	353	6%	4%
Fransa	261	348	6%	33%
İsviçre	332	327	6%	-2%
Hindistan	246	272	5%	10%
Belçika	136	207	4%	53%
İspanya	135	160	3%	18%
Birleşik Krallık	124	123	2%	-1%
Avusturya	71	120	2%	69%
Hollanda	63	112	2%	76%
Danimarka	183	95	2%	-48%
İsveç	67	78	1%	17%
Yunanistan	61	75	1%	23%
Japonya	42	60	1%	45%
Brezilya	73	49	1%	-33%
Mısır	27	31	1%	15%
Liste Toplamı	5.039	5.501	96%	9%
Toplam İthalat	5.323	5.735	100%	8%

Kaynak: TÜİK, İEİS

Tablo 12 – İlaç İhracatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)

GTIP	Ürün	2022	2023	Pay 2023	Değişim
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	1.226	1.367	61%	12%
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb.	556	707	32%	27%

3006	Tarifenin başka yerinde yer almayan eczacılık eşyası ve müstahzarları	57	65	3%	12%
3003	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karıştırılmış ilaçlar (dozsuz)	16	20	1%	20%
2936	Provitaminler ve vitaminler	22	17	1%	-21%
Liste Toplamı		1.878	2.175	98%	16%
Toplam İhracat		1.916	2.226	100%	16%

Kaynak: TÜİK, İEİS

2023 yılında ilaç dış ticareti GTIP bazlı incelendiğinde kan ürünleri, serum, aşı, toksin ürünler ile tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan dozlandırılmış ilaçlar ihracatımızın %93'ünü ithalatımızın ise %80'ini oluşturmaktadır.

Tablo 13– İlaç İthalatında İlk Beş Ürün (Milyon ABD Doları)

GTIP	Ürün	2022	2023	Pay 2023	Değişim
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	2.101	2.380	41%	13%
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	2.063	2.215	39%	7%
2941	Antibiyotikler	212	231	4%	9%
3006	Tarifenin başka yerinde yer almayan eczacılık eşyası ve müstahzarları	124	143	2%	16%
3003	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karıştırılmış ilaçlar (dozsuz)	140	129	2%	-8%
Liste Toplamı		4.639	5.098	89%	10%
Toplam İthalat		5.323	5.735	100%	8%

Kaynak: TÜİK, İEİS

8. Fiyatlandırma ve Geri Ödeme Politikaları

2009 yılında küresel kriz etkilerinin kamu maliyesi üzerinde yarattığı baskıyı aşmak amacıyla hayata geçirilen ve radikal düzenlemeler içeren global bütçe uygulaması, sağlık harcamalarını sadece ilaç fiyatlarına yönelik alınan önlemlerle kontrol altına almaya çalışmıştır. Sağlanan hizmetle orantılı olmayan ilaç bütçeleri belirlenmiş ve ilaç bütçesinin aşılması gerekçe gösterilerek ilaç fiyatları sürekli düşürülmüş, SGK iskonto oranları ise artırılmıştır. Bunlara ek olarak, mevzuatta aranan şartlar sağlandığı halde AB kaynaklı ilaç fiyatlarının TL'ye dönüştürülmesi için kullanılan Avro değeri, Nisan 2009'dan Mayıs 2015'e kadar güncellenmeyerek, ilaç harcamalarını kontrol etmek amacıyla 1,9595 TL düzeyinde sabit tutulmuştur.

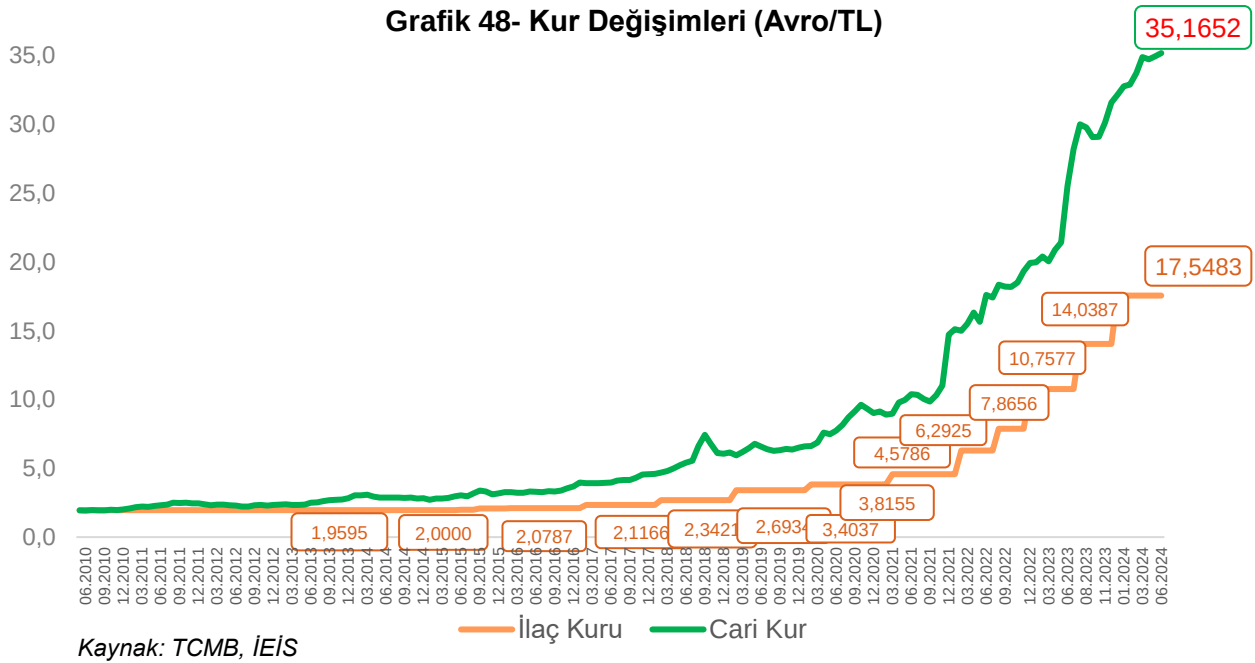
Kurun güncellenmesi için endüstri tarafından başlatılan hukuki süreç, Nisan 2015'de ilaç sektörü lehine sonuçlanmıştır. Bunu takiben uygulama döviz kurunun bir önceki yılın Avro ortalamasının %70'i oranında belirlenmesine dönüştürülmüştür. Bu çerçevede döviz kuru değeri 2017 yılı için 2,3421 TL olarak güncellenmiştir. 2018 yılı için ise %23 artış olması gerekirken geçici bir kararla ilaç kuru sadece %15 oranında artırılmış ve 2,6934 TL olarak belirlenmiştir.

2019 yılında yıllık ortalama Avro değerinin belirlenmesinde kullanılan uyarlama katsayısı %70'ten %60'a çekilerek dönüşüm kuru 3,4037 TL olarak belirlenmiş, 2021 yılında ise %26,5 artış olması gerekirken birkez daha geçici bir kararla ilaç kuru sadece %20 oranında artırılmış ve 4,5786 TL olarak açıklanmıştı.

2021 yılının son çeyreğinden başlayan hızlı kur yükselişlerine rağmen 2022 ilaç kurunun mevzuat çerçevesinde 6,2925 TL olarak Şubat ayında uygulamaya alınması sektörün maruz kaldığı ağır şartların hafifletilmesinde yetersiz kalmıştır. Süratle değişen ekonomik ortam karşısında sektörün çok zor durumda kalmasıyla Temmuz ayı içinde ilaç kuru %25 artış ile 7,8656 TL'ye çıkarılmıştır. Döviz kurları ve maliyet kalemlerindeki artışın devam etmesiyle 2023 ilaç kuru %36,8 oranında artışla 10,7577 TL olarak belirlenmiş ve 2022 yılının Aralık ayında uygulamaya alınmıştır.

Maliyetlerde yaşanan artış ile beraber ülkemizde yaşanan deprem felaketi, EYT yasası ve sektörün uygun şartlarda finansal çözümlere erişimde yaşadığı sıkıntılar ile birlikte ilaç kurunun, güncel kur ile kıyaslandığında düzenli bir "erime" içinde olması sektörün mücadele ettiği zor şartları daha da ağırlaştırmıştır. Bu durum karşısında 23 Temmuz 2023 tarihinde mevcut piyasa kurunun sadece %48,7'sine tekabül etmesine rağmen ilaç kuru 14,0387 TL olarak açıklanmış, 16 Aralık 2023'te ise 2024 yılı için belirlenen 17,5483 TL ile ilaç kuru güncel piyasa kurunun ancak %55,4'üne ulaşabilmiştir.

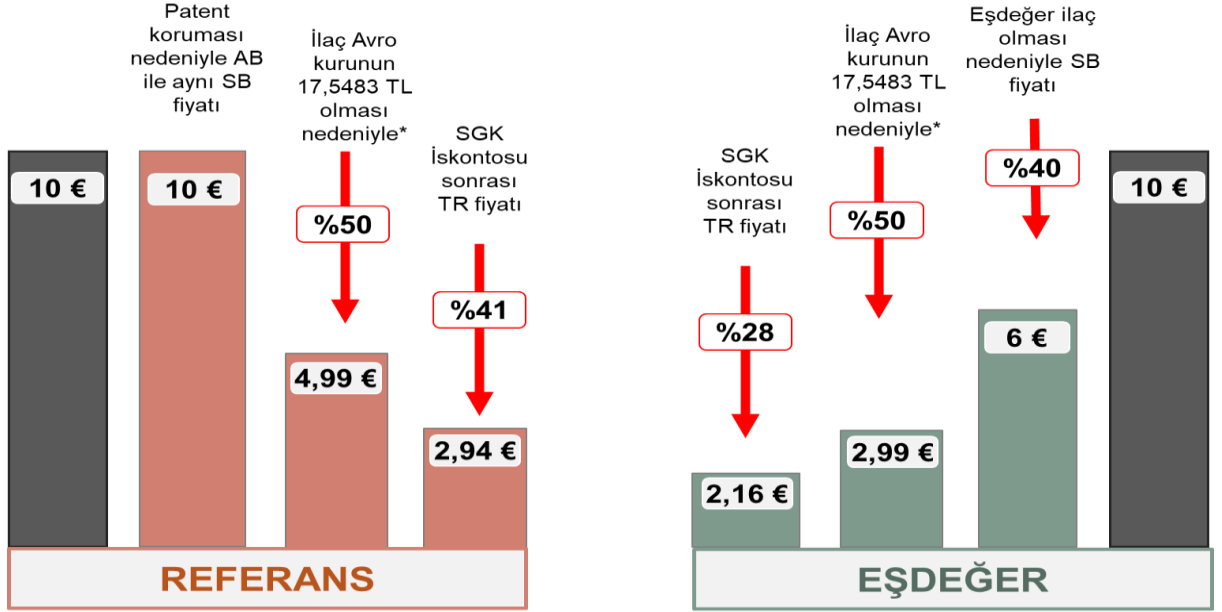
Yaşanan bu süreç sektörün devamlılığının sağlanabilmesi için mevzuat ve uygulamaların daha dinamik bir yapıya kavuşturulması gerektiğini, özellikle ilaç kurunun yılda en az 2 defa güncellenmesinin önemini açıkça ortaya çıkarmıştır.

İlaveten, SGK tarafından %41'leri hatta bazı durumlarda %50'leri aşan oranlara varan iskontolara tabi olan sektör yoğun bir fiyat baskısı ile karşı karşıyadır. SGK tarafından izlenen maliyet odaklı geri ödeme sistemi nedeniyle ülkemizde ilaç fiyatları sadece referans aldığımız Avrupa ülkelerinden değil, hammadde ithal ettiğimiz Hindistan'dan bile daha düşük seviyeye gelmiştir.

Aşağıdaki grafikte, kaynak fiyatı 10 Avro olan bir ürünün güncel kur ile Türkiye’de fiyatlanması özetlenmiştir. Referans ürünün Türkiye’deki fiyatı 2,94 Avro’ya, eşdeğer ürünün fiyatı 2,16 Avro’ya gerilemektedir.

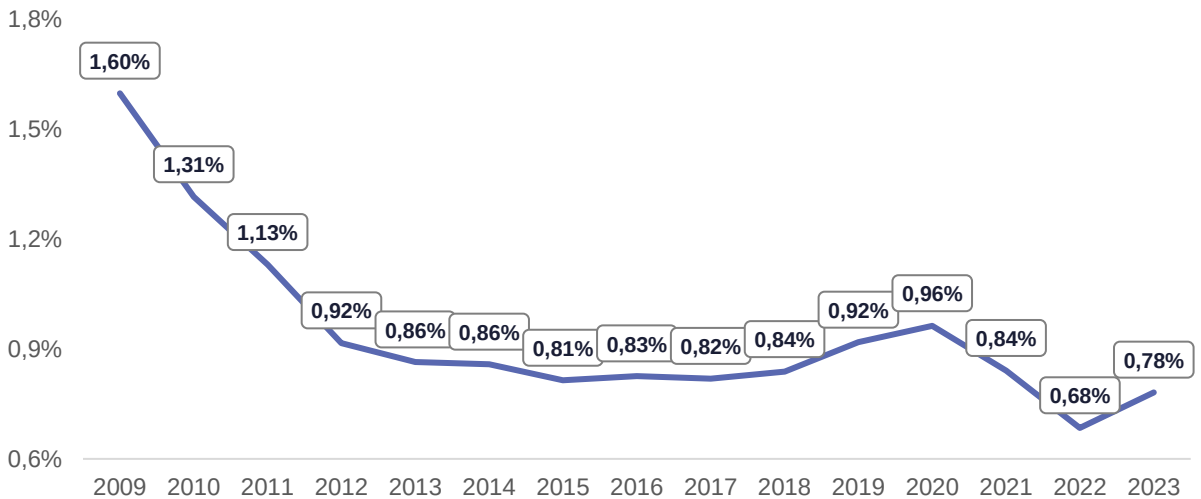
Grafik 49 – İlaç Fiyatlanması

Hesaplamalarda Haziran 2024 tarihli 35,1652 TL değeri kullanılmıştır

İlaç sektörünün fiyatlandırma ve geri ödeme kaynaklı yaşadığı mali sorunların temelinde ülkemizde kamu bütçesinden ilaca ayrılan payın düzenli biçimde azalması yatmaktadır. Nitekim, 2009 yılında %1,6 ile zirve yapan ilaç harcamalarının ülkemiz Gayrisafi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) içindeki payı yıllar içinde düzenli biçimde düşüş göstermiştir. Bu düşüşün neticesinde 2023 yılında bu oran %0,78 düzeyine kadar gerilemiştir.

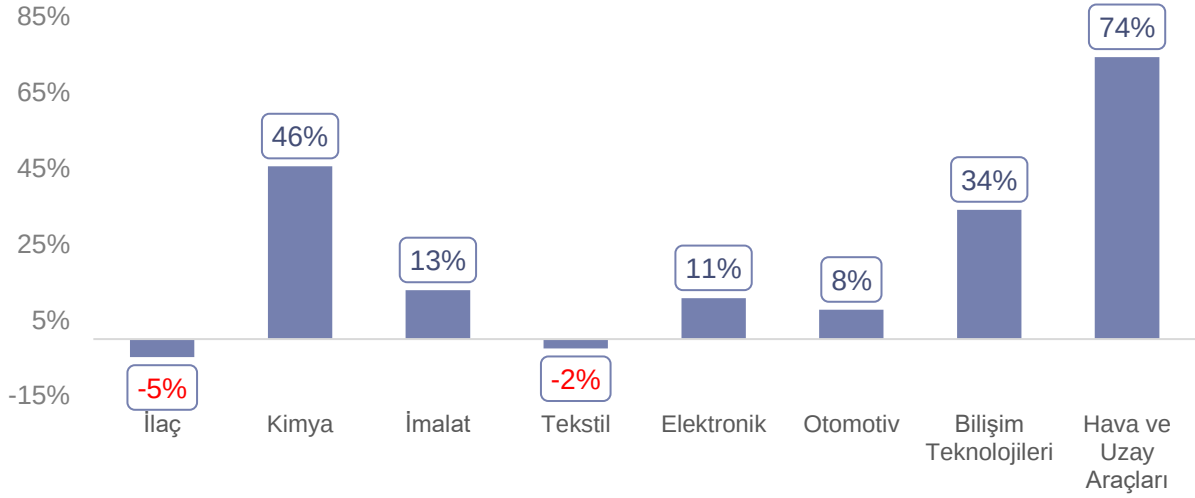
Grafik 50- İlaç Harcamalarının GSYİH İçindeki Payı

Kaynak: SGK, TÜİK, İEİS

Yüksek ve orta teknoloji sınıfına ait olan sektörler 2015-2022 döneminde net satışlar reel değişim oranında pozitif görünüme sahipken stratejik öneme ve yüksek teknolojiye sahip ilaç sektörü tekstil sektörü ile beraber negatif görünümündedir.

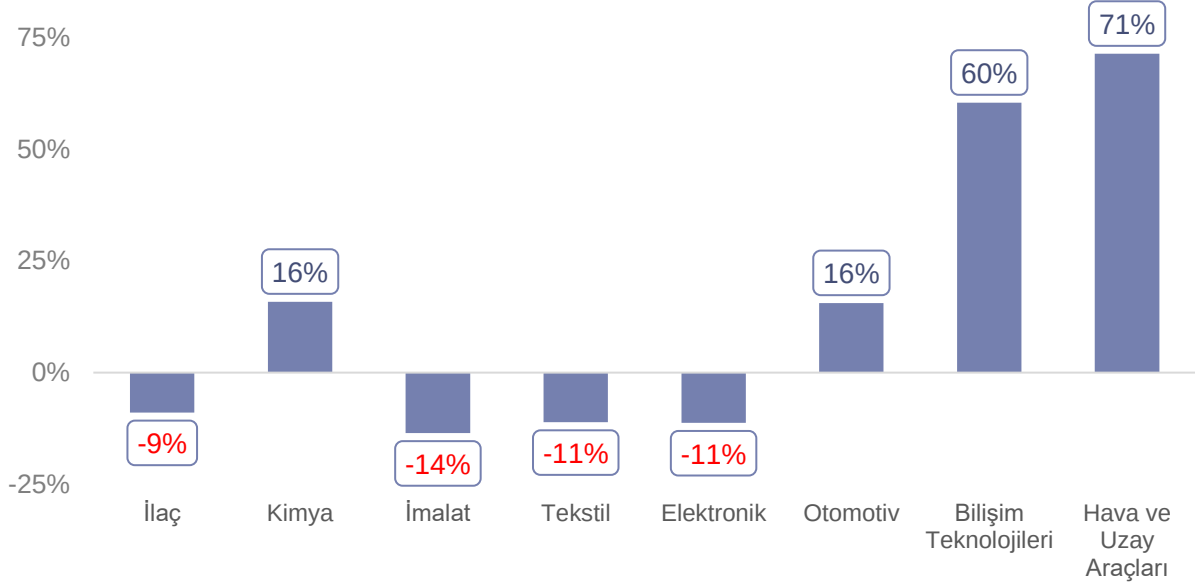
Grafik 51 – Net Satışlar Reel Değişimi (2015-2022)

Kaynak: STB, İEİS

Net satışlar reel değişimi negatif olan ilaç sektörü, Ar-Ge ve yatırım kapasitesini güçlendirmek için önemli olan özkaynak yaratma kabiliyetinde de negatif seyir izlemektedir.

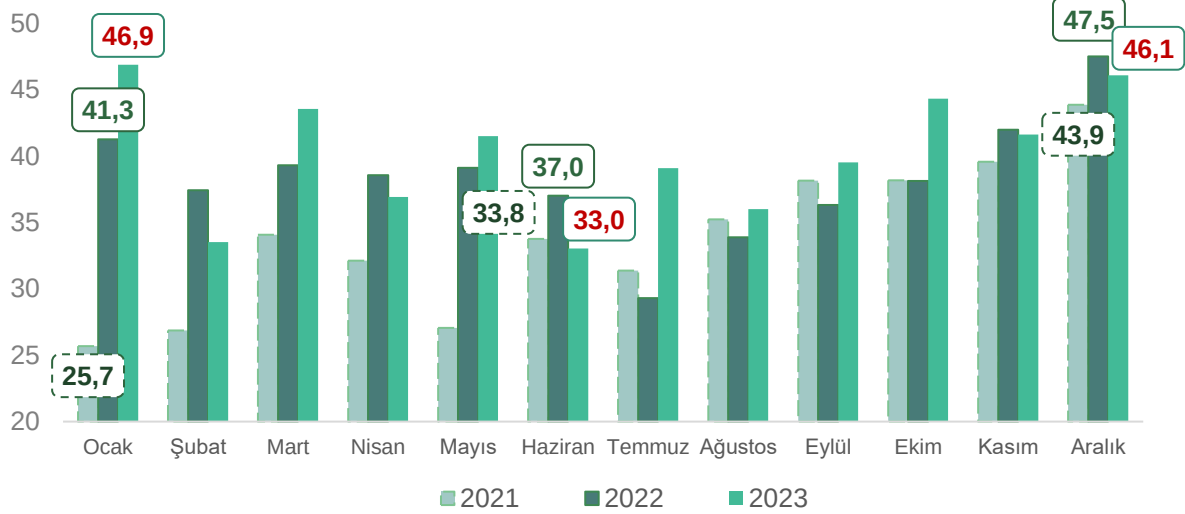
Grafik 52 – Özkaynaklar Reel Değişimi (2015-2022)

Kaynak: STB, İEİS

Covid-19 pandemi süreci ile tüm dünyada başlayıp, ülkemizde yaşanan deprem felaketi, ekonomik sıkıntılar, çevre coğrafyamızda yaşanan savaş ve tırmanan krizler sonucu; toplum ve iş hayatına giren olağanüstü şartlar, hammadde tedarik sıkıntıları, lojistik aksamalar, artan maliyetler, ilaç satışlarındaki dalgalanmalar ve daha birçok zorlayıcı koşullar Türk ilaç endüstrisinin üretim faaliyetlerine aralıksız devam etmesini engelleyememiştir. İlaç endüstrimiz tüm gücüyle üretime devam ederek 2023 yılında %4,8 artışla aylık ortalamada 40 milyon reçeteye ulaşan sağlık hizmetleri içindeki ilaç arzına yönelik yaşanabilecek sıkıntıların önüne geçmiştir

Grafik 53- SGK Aylık Reçete Sayısı (Milyon adet)

Kaynak: SGK Sağlık İstatistikleri , İEİS

9. Sonuç ve Değerlendirme

Ülkemizin öncelikli ve stratejik sektörlerinin başında gelen ilaç endüstrisi, 100 yılı aşkın tecrübesi ile ilaç ve aşıda arz güvenliğinin sürdürülebilir ve etkin biçimde sağlanması doğrultusunda kamu kurumları ve akademiyle birlikte özveri içinde çalışmaktadır. Covid-19 pandemisi ve yaşadığımız deprem felaketlerinin getirdiği sorun ve aksaklıklar ile ilaç ve aşıda arz güvenliğine yönelik önemin bir kez daha ispatlandığı son yıllarda, endüstrimiz üzerine düşen görevi tam anlamıyla yerine getirmenin haklı gururunu taşımaktadır.

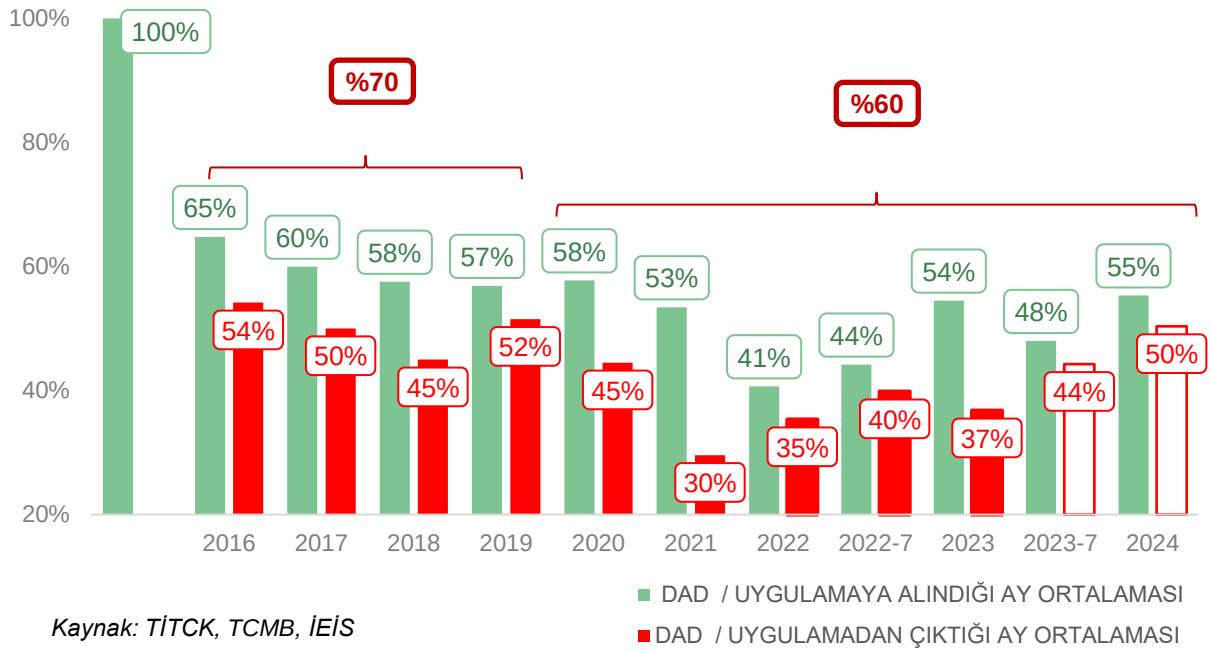
İlaç sektörü için hayati öneme sahip olan Dönemsel Avro Değeri, 2016 yılında uygulamaya alınan mevzuata göre bir önceki yıla ait ortalama Avro kurunun %70'i olarak belirlenmiş, 2019 yılında da %60 seviyesine indirilmiştir. Diğer taraftan ilaç kurunun (DAD) Şubat ayının ikinci yarısında yürürlüğe girmesi ve yılda bir defa belirlenmesi de kur hareketleri ve üretime yönelik diğer değişkenlere karşı sektörü korumasız bırakarak her yıl daha da artan bir yükün altına itmektedir.

2021 yılının son çeyreğinden itibaren ilaç için açıklanan kur değeri ile piyasadaki gerçek Avro değeri arasındaki farkın yüksek seviyelere çıkmasına neden olan ciddi kur artışları, 2022 ve 2023 yıllarında kurun yılda iki defa güncellenmesi ayrıca Şubat ayı beklenmeksizin uygulamaya alınması konuya yönelik sunulan sektör talebinin gerekliliğini göz önüne sermiştir.

Bu uygulamalara rağmen ilaç kurunun (DAD) uygulamaya alındığı ay ortalamasına olan oranı ile uygulamanın bittiği ay ortalamasına olan oranını gösteren grafikte de görüldüğü üzere sektör ne %70 oranının uygulandığı dönemde ne de %60 oranının uygulandığı dönemde gerçekte söz konusu oranlara hiçbir zaman ulaşamamıştır.

2024 yılı için belirlenen ilaç kurunun (17,5483 TL), Mayıs itibarıyla Avro kur ortalamasının %50'sine gerilemesi, sektörün sene boyunca ne kadar büyük problemlerle karşı karşıya kalacağını göstermektedir.

Grafik 54- İlaç Kurunun Uygulama Başlangıç ve Bitiş Ay Ortalamalarına Oranı

İlaç sektörü teknolojiyi yakından takip eden, yeni teknolojileri hızla uygulamak ve bunun için de sürekli yatırım yapmak zorunda olan, üretemediği ürünleri üretir hale gelmek için yeni tesisler kurmak ve sistematik şekilde yenileme çalışmaları yapmak ihtiyacında olan dinamik bir sektördür.

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girdiğimiz bu dönemde stratejik önemi haiz ilaç sektörünün potansiyelini ve enerjisini ilaç kuru, fiyatlandırma mevzuatı ve geri ödemede karşılaştığı uygulamalara yönelik değil biyoteknolojik ve biyobenzer ilaçlar, gen ve hücre teknolojileri, nitelikli Ar-Ge faaliyetleri, yerli molekül geliştirilmesi, katma değerli ihracatın artırılması ve hatta ilaç sektöründe veri kullanımı ve dijitalleşme gibi konu başlıklarına ayırması gerektiği bir gerçektir.

Bu kapsamda ülkemiz ilaç endüstrisini korumak ve gelişimini hızlandırmak için mali disiplin odaklı ilaç fiyat politikasından vazgeçilmesi ve ilaç fiyatlandırma mevzuatında günün koşullarına göre reform yapılması gerekmektedir.

Bu kapsamda, yeni ilaç fiyatlandırma mevzuatında; referans fiyatlandırma sistemi mutlaka korunmalı ancak sistemin aksayan yanları düzeltilmelidir. Ayrıca, ilaç fiyatları belirlenirken mevzuatta belirtilen 5 kaynak ülkeden fiyatı en düşüğü yerine 5 ülkenin fiyatının aritmetik ortalaması esas alınmalı, yeni yılın ilk iş gününden itibaren geçerli olacak bu kur, yıl içinde 2 defa ve bir önceki 6 aylık Avro kurundaki artış esas alınarak güncellenmelidir.

İlaveten, % 60 olan oranın yeniden yükseltilmesi ve ilaç kuru güncellemelerinin herhangi bir Komisyon'un onayına tabi olmadan otomatik şekilde, dönemin bittiği günü takip eden ilk iş gününde yayımlanarak yürürlüğe girmesi de sektörün sorunlarının azalmasına katkı sağlayacaktır.

Ayrıca, ilaç geri ödeme politikalarının sadece kamu maliyesi bakışıyla değil ancak, hastaların ilaçlara erişimi ve Türk ilaç endüstrisinin geleceği perspektifinden de

bakılarak oluşturulması ve bu harcamaların “beşeri sermaye yatırımı” olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

SGK tarafından uygulanan iskonto oranlarında 18 puanlık indirim yapılması ve halihazırda iskonto oranı sıfır uygulanan ilaçlarda 18 puanlık ilave ödeme gerçekleştirilmesinin hayati önem arz ettiğini düşünüyoruz.

Yine bu kapsamda, dünyanın en kapsamlı sağlık sistemlerinden birine sahip olan ülkemizin, hızla yaşlanan ve artan nüfusuna yeterli sağlık hizmeti sunabilmesi için buna uygun bir bütçeyi tahsis etmesi elzemdir.

Bu nedenle, bütçemizde ilaca ayrılan payın en azından ilk aşamada 2002-2023 yılı ortalaması olan %1,1 düzeyine çıkartılmasının elzem olduğu düşünülmektedir.

İlaç alanında ana hedef, ülkemizi önce bölgesel sonra da küresel bir ilaç üretim ve ihracat üssü konumuna getirmek olmalıdır. Bu çerçevede, temelleri yüzyıl önce atılmış olan yerli ve milli bir ilaç endüstrisinin dünyada ilaç sektöründe geleceği belirleyecek ürün ve teknoloji alanındaki eğilimlere uygun biçimde daha da geliştirilmesi ve ilaçta “yerelleşmenin sağlanması” devlet politikalarımızın odağında yer almalıdır.

Yüzyılı aşkın bir tecrübeye sahip ülkemiz ilaç endüstrisine yönelik sürdürülebilir yerelleşme politikalarının geliştirilmesinin ve yerli üretimin teşvik edilmesine yönelik güncel modeller oluşturularak yeni yol haritaları belirlenmesinin, ilaçta ve aşıda tedarik güvenliğinin sağlanması adına katma değer yaratacağı değerlendirilmektedir.

Birçok unsuru bünyesinde barındırması gereken yerelleşme süreciyle birlikte dışa bağımlı olduğumuz ilaçların ülkemizde üretimini sağlayacak yatırımların yapılmasıyla; daha fazla nitelikli insanımız istihdam edilecek, firmalarımızın üretim teknolojileri yenilecek ve Ar-Ge kapasiteleri genişleyecek, ilaç ithalatı azalırken üretilecek yeni ilaçların ihracatıyla ülkemize daha fazla döviz girmesi sağlanacak, bu sayede dış ticaret açığı da azalacaktır.

Ayrıca, ilaç endüstrisinin güçlenmesiyle bu endüstriye ara girdi, makine ekipman ve hammadde sağlayan yan sektörlerin de gelişmesi desteklenmiş olacak, böylece halihazırda önemli bir kısmı ithal edilen bu ürünlerin ülkemizde üretimi sağlanarak kümelenme bakış açısıyla “ilaç eko sistemi” güçlendirilecektir.

İlaç sektörü kamu otoritelerimizin etkin destek sağlamasına ihtiyaç duymaktadır. Bugüne kadar verilen fiziki yatırım teşvikleriyle endüstrimiz çok ciddi yatırımlar yapmış, yapmaya da devam etmektedir.

Ancak kamu teşvik sistemi büyük oranda vergi indirimi ve muafiyetlerine dayandığı için endüstrimiz açısından yeterli olmamakta, özellikle büyük ölçekli ve sürekli yatırım gerektiren biyobenzer ürünler alanında nakit finansal desteklerin sayısının ve miktarının artırılmasına ve yatırımlarda düşük faizli kredi desteği gibi ek teşvikler getirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ürünlerin hızlıca ve güvenli şekilde pazara sunulmasındaki engellerin ortadan kaldırılması sektör için büyük önem taşımaktadır. Doğru politikalarla endüstrimizin daha çok üreten ve ihraç eden küresel bir sanayi konumuna gelmesinin önünde hiçbir engel olmadığını biliyor tüm gücümüzle çalışmaya devam ediyoruz.

Türk İlaç Endüstrisinin Öncü Gücü

60 Yaşında

www.ieis.org.tr
www.biopharma.org.tr
www.trpharmaexporters.org

İSTANBUL OFİSİ

Nef09 B Blok Kat: 10 Sanayi Mah.
Hümevra Sok. No: 7 34115 Kağıthane İstanbul
T: +90 212 353 11 20 F: +90 212 353 11 41

ANKARA OFİSİ

Çukurambar Kızılırmak Mah. Ufuk Üniversitesi Cad.
No:18 Ambrosia Plaza Kat:10 D:73 Çankaya Ankara
T: +90 312 431 96 07 F: +90 312 435 15 78